

isiG

İşçi Sağlığı ve
İş Güvenliği
Meclisi

Haziran 2022

e-dergi

Sayı: 3



ÇOCUK İŞ
CİNAYETLERİ RAPORU

2013
2021

556

çocuk işçi, iş cinayetlerinde
yaşamını yitirdi



İçindekiler

- ❖ Giriş 1
- ❖ 1 Mayıs'a Giderken 28 Nisan Tarihini Sakın Unutmayın! 2
Emre GÜRCANLI
- ❖ İşçi/Emekçi Şiirleri Ekseninde İş Cinayetleri Konulu Bir Örnek: 8
Adnan Yücel Emekçiye Şiirler I-II
Erhan ACAR
- ❖ Sosyal Devlet Tarzı Çözüm Önerileri, Çocuk İşçiliğini Sona 11
Erdirebilir Mi?
Hüseyin Özgür AKIŞ
- ❖ Sendikal Örgütlenme Önündeki Engel: 14
Yetki Belirleme Sistemi
İrfan TAŞKIN
- ❖ Kapitalizm ve Çocuk Emegi 17
Mustafa ARSLAN
- ❖ H. Hüseyin Karalar'ın Dünyası Nasıl Karardı? 20
Özer AKDEMİR
- ❖ Em(ek)olojik Modelden İşçi Sözleşmelerine 24
Sultan GÜLSÜN
- ❖ Doğa Sanayi İnsan Etkileşimleri – Emegin Ekolojisi 30
Şafak ERDEM
- ❖ Emeklilikte Devrimci Demokratik Sendikal Mücadele ve 35
Güncel Taleplerimiz
Veli GÜNER

Merhaba,

İSİG Meclisi e-dergi'nin 3. sayısını paylaşıyoruz. Dergimizin konusunu işçi sağlığı ve iş güvenliği mücadelesinin güncel sorunları oluşturuyor: 28 Nisan iş cinayetlerinde ölenleri anma ve yas gününden 1 Mayıs'a, Adnan Yücel'in emekçilere ithaf ettiği şiirlerinden çocuk işçiliğe, sendikal yetki belirleme sisteminden emeklilerin sendikal mücadelesine, meslek hastalığından ekoloji mücadelesine...

Geçen sayımızda "bu sayıdan itibaren amacımız katkı verecek dostlarımızla birlikte, köşe yazısı formatında yazıların yer aldığı ve 2-3 aylık periyotlarla çıkan bir yayın" demiştik ve bu hedefi de bu sayıda hayata geçirmiş durumdayız.

E-dergimizin 3. sayısında bulunan dokuz yazımızı Meclis gönüllülerimiz ve işçi sağlığı mücadelesinden dostlarımız kendi değerlendirmeleri çerçevesinde kaleme alıyor, yazarların emeklerine sağlık. Ayrıca mizanpajı yapan ve editörlüğü üstlenen Balım İdil Deniz'e ve Murat Çakır'a teşekkür ediyoruz...

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi

1 Mayıs'a Giderken 28 Nisan Tarihini Sakın Unutmayın!*

Emre GÜRCANLI



Türkiye için özellikle önemli üç tarihi günden geçerek 1 Mayıs'a giriyoruz. 23 Nisan, 24 Nisan ve 28 Nisan... Büyük acıların günü 24 Nisan bu yazının konusu değil, ancak çocuk işçiliğin giderek olağan hale geldiği, yüzbinlerce kız çocuğunun zorla evlendirildiği, bir o kadar çocuğun evde, işyerinde (bir çocuk için işyeri demek bile utanç verici) cinsel istismara uğradığı Türkiye'de 23 Nisan çok önemli. Ve tam 1 Mayıs'a girerken bir tarih daha:

28 Nisan İş Cinayetlerinde Hayatını Kaybedenleri ANMA ve YAS Günü

Peki neden 28 Nisan? Önce şu verilere bir bakalım:

AKP döneminde 30 bin evet OTUZ BİN'den fazla işçi yaşamını iş cinayetlerinde yitirdi. Bunun kat be kat fazlası ise kayıtlara bir türlü düşmeyen meslek hastalıklarından

kaynaklanıyor. Çocuk, göçmen işçi ölümleri sıradanlaşırken, pandemiyle birlikte çalışma koşulları zorlaşırken, inşaatlar, madenler insan öğretürken 28 Nisan istemesek de kendisini anımsatıyor. DİSK BİSAM araştırması, Türkiye işçi sınıfının görece en iyi koşullarda çalışan, örgütlü kesiminde bile her 6 işçiden birisinin işle ilgili bir hastalığa maruz kaldığını söylüyor.

Dünyada her 15 saniyede bir işçi yaşamını yitiriyor. Yine her 15 saniyede 151 işe bağlı yaralanma raporlanıyor. Yine her 15 saniyede 76 işe bağlı hastalık raporlanıyor. Dünya Çalışma Örgütü verilerine göre dünyada yılda 2,3 milyon işçi ölüyor, bunların büyük bir kısmı işe bağlı hastalıklar (meslek hastalıkları) sonucunda yaşamını yitiriyor. Her yıl 317 milyon işe bağlı yaralanma, 160 milyon işe bağlı hastalık yaşanıyor. Kısacası kapitalizm

tüm dünyada işçileri kitlesel olarak öldürüyor, hasta ediyor.

Ama bu veriler böyle bir günün gerekçesini açıklasa da, neden 28 Nisan sorusunun yanıtını daha vermedik. Bunun için 1914 yılına gitmek gerekiyor. Düşünün o yıl ABD Endüstriyel İlişkiler Komisyonu (çalışma yaşamı komisyonu olarak anlayabiliriz) raporuna göre, iş cinayetlerinde 35 bin kişi yaşamını yitirirken, 700 bin kişi yaralanmış. Ancak “işveren”lerin en ufak bir tazminat ödeme yükümlülüğü dahi yok! Cezai anlamda ise zaten hiçbir sorumlulukları bulunmuyor Anglo-Sakson hukuk sistemine göre. Yukarıda sözü edilen komisyon tarafından yürütülen bir soruşturma pek çok şeyi net bir şekilde gözler önüne serer. Komisyon üyesi Harris Weinstock ile Colorado’da Rockefeller’lar tarafından kontrol edilen bir kömür madeninin genel müdürü John Osgood arasındaki diyalog oldukça çarpıcıdır:

“Weinstock: Eğer bir işçi yaşamını yitirirse, mağdurun bakmakla yükümlü olduklarına her halükârda tazminat verilir değil mi?”

Osgood: Zorunlu değildir. Bazı durumlarda verilebilir bazı durumlarda verilmez.

Weinstock: Ömür boyu kalıcı sakatlık geçirdiğinde herhangi bir tazminat var mıdır?”

Osgood: Hayır efendim, yoktur...

Weinstock: Yani, tüm yük doğrudan işçilerin omuzlarındadır.

Osgood: Evet efendim.

Weinstock: Sanayi (madencilik sektörü) hiçbirinin yükümlülüğünü üstlenmez mi?”

Osgood: Hayır, hiçbirinin yükümlülüğünü üstlenmez. “ (Zin, 2005; 305)

İşte böyle bir çalışma yaşamının olduğu yıllarda, 28 Nisan 1914'te Kanada’da ilk defa kapsamlı bir tazminat yasası çıktı, bununla bir anlamda "iş kazaları"ndaki “işveren sorumluluğu” hukuken tescil edildi. Ancak

1984 yılına kadar 28 Nisan tarihi pek gündemimize girmiyordu. 1984 yılından itibaren sırasıyla aşağıdaki gelişmeler yaşandı:

- 1984'te Kanada Kamu Çalışanları Sendikası inisiyatifiyle 28 Nisan, önce sendika bazında yas günü olarak hayata geçirildi.
- 1 yıl sonra Kanada Sendikalar Konfederasyonu 28 Nisan'ı tek taraflı olarak "Ulusal Yas Günü" ilan etti.
- Kanada sendikalarının 7 defa yas ve anma günü etkinlikleri düzenlemesinden sonra, 1991'de Kanada devleti 28 Nisan'ı resmi yas günü ilan etti.
- 1989'da ABD'de, 1992'de İngiltere'de 28 Nisan resmi yas günü ilan edildi.
- Bu tarihten sonra pek çok ülkede, genellikle sendikaların önderliğinde 28 Nisan, parlamentolarda da kabul görerek resmi anma ve yas günü oldu.
- 2001'de Dünya Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 28 Nisan'ı "Dünya Çalışma Güvenliği ve Sağlığı Günü" ilan etti.
- 2002 yılında ILO Birleşmiş Milletler tarafından bu tarihin resmen bir anma günü olması için teklifte bulundu.
- Şu an 100’ü aşkın ülkede, resmi olmasa da bugün farklı isimlerle de olsa ana tema olarak “iş cinayetlerinde yaşamını yitirenleri anma günü” olarak kutlanıyor.

Hukuk Sisteminin Evrimi

Bir üst yapı kurumu olarak hukuk sınıf mücadelelerinden bağımsız düşünülemez. 28 Nisan 1914 tarihinde sermayedarların sonunda tazminat yükümlülüğüne sahip olabileceği gibi bize şu an oldukça sıradan, olağan gelen bir hukuksal sorumluluk için bile yıllarca mücadele etmek gerekmiştir. Örneğin o yıllarda ABD, Kanada, Britanya, Avustralya gibi Commonwealth ülkelerinde ve pek çok ülkede “işçi-işveren” ilişkisi bireysel iş akitlerine dayanmaktadır. Sözgelimi eğer bir işçi sözleşmesi sona ermeden işten ayrılırsa, o güne kadar aldığı tüm maaşları da vermek zorundadır. Ama bir yüklenici, işi bitmeden

sözleşmeyi feshederse, o güne kadar yaptıklarının parasını alabilir. Keza herhangi bir sözleşmeyi imzalayan işçi, o işyerindeki tüm riskleri kabul etmiş sayılır ve herhangi bir iş kazası sonucunda tazminata hak kazanmaz. Sistem öyle bir oturtulmuştur ki, işçi sınıfının tüm hakları yok sayılırken, tamamen serbest bir pazar ekonomisinin önü açılmıştır. ABD tarihine, daha doğrusu ABD’de hukuk sisteminin oluşumuna bakıldığında, tam anlamıyla burjuva hukukunun nasıl bir mantıkla evrildiğini görmek mümkündür. 20. yüzyıla kadar işçi sağlığı ve iş güvenliğini düzenleyen herhangi bir yasadan söz etmek mümkün değildir. O yıllarda, yalandan dahi olsa işçilerin sağlık ve güvenliklerini sağlayan herhangi bir yasa veya yasal düzenleme bulunmamaktadır. Örneğin 1860 yılında bir kış günü, içinde çoğu kadın 900 kişinin olduğu Pemberton Mill çökmüş, 145 kişi yaşamını yitirmiştir. İçeride, binanın kaldıramayacağı kadar ağır makineler bulunmaktadır ve binanın statik sistemi yükü kaldıramayıp yıkılmıştır. Bu inşaat mühendisi tarafından bilinmesine karşın, mahkeme herhangi bir suç unsuru bulmamıştır (Zin, 2005; 239).

Eğer kapitalizmin doğuşundan bugüne vahşi kapitalizm, sosyalizmin varlığıyla birlikte refah devleti dönemi ve neo-liberal saldırı dönemi şeklinde dönemselleştirme yaparsak, birinci dönem olarak tanımladığımız yukarıda da örneklerini verdiğimiz tarihlerde, iş kazaları sonucunda işçilerin hak kazandığı tazminatlar da işin doğrusu mücadeleler sonucu kazanıldığını görürüz. Kazaların tazmini meselesine baktığımızda özellikle Anglosakson-Sakson hukukunun gelişimini takip etmek, sermaye düzeninin dünya ölçeğindeki verdiği ödünleri veya aynı anlama gelmek üzere işçi sınıfının kazanımlarını takip etmek anlamına da gelecektir. 19. yüzyılın sonlarında iş kazalarından doğan yaralanmaların tazmini meselesi gelişkin kapitalist ülkeler tarafından tartışılmaya başlamıştır (başlamak zorunda kalmıştır).

Büyük Britanya’nın “İşveren Borçları (Sorumlulukları) Yasası (1880) daha önce örneklerini verdiğimiz işverenin içtihatlarına dayalı “common law” (örf ve adet hukuku olarak da anılabilir) uyarınca sorumluluktan kaçmasını biraz da olsa sınırlandırmıştır. İngiltere 1887 yılında bireysel işverenlerin kazalardaki sorumluluklarını düzenleyen ek bir yasal düzenlemeyi uygulamaya koymuş ancak herhangi bir tazminat/sigorta sistemi yürürlüğe girmemiştir. 1884 ve 1886 yılları arasında Almanya’da Bismarck hükümeti zorunlu ve işçilerin kusursuz olmaları halinde tazminata hak kazanmalarını sağlayan bir sigorta sistemini yürürlüğe koymuş, bu sistem kolektif olarak tüm sermaye kesimince üstlenilmiştir. Bu dönemde ABD ve Yeni Zelanda’da da yasalar yürürlüğe girmeye başlamıştır (Barnetson, 2010; 36). Ardından Ekim Devrimi ve bunun kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelelerine ve dolayısıyla hukuksal kazanımlara yansımaları görülür. Daha ayrıntıya girmeden burada kesip, başka bir yazıya bırakalım ve yine yirminci yüzyılın başına dönelim.

20. Yüzyılın Başından Görüntüler

Şair Edvin Markham, 1907 yılında Cosmopolitan dergisinde, çalışma koşullarını resmederken şunları söyler:

“...havasız odalar, anneler ve babalar gece gündüz sürekli dikiş diker, çocuklar onların yanında oyun oynar... Çocukların yüzleri soluk, sırtları baş ve omuzlarıyla taşıdıkları ağır yükler altında çökmüş, kasları tamamen gerilmiştir...” New York’ta o yıllarda beş yüzden fazla tekstil fabrikası bulunmaktadır. O zamanın çalışma koşulları şu şekilde resmedilmektedir: “... tehlike arzeden kırık medivenler... pencereler çok az ve çok kirli... ahşap zemin yılda bir kez silinir... çok az ışık vardır ama gaz lambaları gece gündüz yanar... pis ve kötü kokulu lavabolar karanlık bir koridordadır... temiz içme suyu yoktur... fareler ve hamam böcekleri her yerededir... kış ayları

boyunca soğuktan, yazları ise sıcaktan acı çekeriz.. Bu hastalık yuvası deliklerde erkek ve kadınlar haftada 70-80 saat çalışırlar, Cumartesi ve Pazar dahil... Cumartesi günü öğleden sonra 'eğer Pazar gelmezseniz, Pazartesi de gelmenize gerek yoktur' diye sürekli söylenir." (Zin, 2005; 302-303)

O yıllarda tekstil sektöründe yalnızca emek sömürüsü değil, aynı zamanda cinsiyetçi ayrımcılık da inanılmaz boyutlardadır. Kazançları erkeklerden düşük olan ve bu son derece doğal karşılanan kadın emekçiler, taciz, küfür ve sindirme politikalarından da nasibini almakta, ergenlik dönemleri pis, rutubetli ortamlarda geçmektedir. Massachusetts, Lawrence'da "Ekmek ve Güller" grevi olarak anılan (Çünkü grevci kadın işçilerin afişlere yazıverdiği slogan unutulmamıştır: 'Biz Ekmek ve Gül İstiyoruz!') direnişte kadın işçilerin rolü oldukça fazla olmuştur. Nasıl olmasın, artık canlarına tak etmişti:

"İşçilerin yaridan fazlası 14-18 yaşları arasındaki kadınlardan oluşuyordu. İşleri çok ağırdı, kazançları ise utanç vericiydi. Kadınlar doğurmalarına birkaç saat kalıncaya kadar makinelerin başında çalışırlar, hatta kimi zaman çocuklarını, fabrikalarda, dokuma tezgahlarının arasında dünyaya getirirlerdi." (Mason, 2009: 179)

ABD'de hızla büyüyen sanayi üretimi, işçi sınıfını nicelik ve nitelik açısından yeni bir evreye taşıırken, fabrikalardaki çalışma koşulları çok da fazla değişmemektedir. Kitlesele bir katliama bir başka örnek 25 Mart 1911 yılında Triangle Shirtwaist şirketinde yaşanır. Sekizinci, dokuzuncu ve onuncu katlara doğru paçavra istiflerinden bir yangın başlar. Ancak yangın merdivenleri yalnızca yedinci kata kadar ulaşmaktadır. Ama New York'ta neredeyse 500 bin işçi günlerinin büyük bir kısmını (yaklaşık 12 saatten fazla), yedinci katın üzerinde geçirmektedir. Kanunlar fabrika kapılarının dışarıya doğru açılması gerektiğini belirtirken, Triangle Shirtwaist

şirketinde içeriye doğru açılmaktadır. Keza kanunlar çalışma saatleri içinde kapıların kilitli olamayacağını söylerken, aynı şirkette işçileri içeride tutmak için kapılar hep kilitlidir. Tamamen kapana kısılmış bir durumda genç kadın işçiler tezgahlarında yanmış, çıkış kapısında ezilmiş veya asansör/merdiven boşluklarına düşerek yaşamlarını yitirmişlerdir. New York World gazetesi şunları yazar:

"...çığlık atan kadınlar ve erkekler, kızlar ve oğlanlar pencere pervazlarına çıkmışlar bir kısmı kendisini aşağıya caddeye atıyor. Yanan elbiseleriyle sığıyorlar. Bazı kızların saçları, atlarlarken alev alıyor. Kaldırımlarda küt sesi, küt sesi duyuluyor. Tanıklar, ölen kızların birbirine sarılmış ve yanmış cesetlerini görüyor..."

Yangın sona erdiğinde 146 işçi yanmış veya ezilmişti. Broadway sokaklarında 100 bin işçi ölen işçiler anısına büyük bir yürüyüş yapmıştır.

Emperyalist ABD'nin halklara karşı işlediği suçları çoğumuz bilmekle birlikte, kendi halkına karşı işlediği suçlar konusunda bilgisizdir. Aynı yıllarda, pek çok yangın, pek çok kaza, pek çok meslek hastalığı işçi sınıfının adı konmamış bir savaş olarak canlarını alır. 1904 yılında 27 bin işçi çalışırken yaşamını yitirir. Sadece bir yıl içinde New York'taki fabrikalarda 50 bin iş kazası gerçekleşir. Şapka, kasket işçileri solunum yolu hastalıklarına maruz kalır, taş-maden ocağı işçileri ölümcül kimyasallar solur, baskı işçileri arsenikten zehirlenir. New York Fabrika Teftiş Komisyonu 1912 yılında şunları rapor etmektedir:

"Sadie akıllı, tertipli ve temiz bir kızdır ve nakış fabrikalarından bonservis aldığından beri çalışmaktadır. İşinde, delikler açılmış tasarımların üzerine fırçayla beyaz tebeşir veya talk pudrası sürer ve oradan da kumaşların üzerine geçirir. Ancak talk pudrası veya tebeşir kullanıldığında tasarım kolaylıkla

silinebildiğinden dolayı son işvereni reçineyle karıştırılmış beyaz kurşun tozu kullanılmasına karar verir. Bu hem işi daha ucuzlaştırmış, hem de yeniden baskı yapılacağı zaman tasarımın üzerindeki tozların silinmesini önlemiştir. Kızlardan hiçbiri ne tozdaki değişimin ne de kullanım sırasındaki tehlikelerinin farkındadır. Her zaman sağlıklı, güçlü, iştahı yerinde ve yüzü kanlı canlı olan Sadie yemek yiyememeye başlar. Elleri ve ayakları kabarır, bir elini kullanamaz hale gelir, dişleri ve diş etleri mavileşir. İş bırakıp, aylarca mide rahatsızlığından tedavi gördükten sonra doktoru hastaneye gitmesini önerir. Oradaki tetkikler kurşun zehirlenmesine maruz kaldığını ortaya koyar." (Zin, 2005; 304)

Keza otomotiv sektöründeki gelişmeler Kuzey Amerika'da iş kazalarının ve meslek hastalıklarının giderek artmasına yol açmıştı. Örneğin, Kanada'da 1925'te İşçi Sağlığı Bürosu 18 işçinin günde 1200 otomobili spreyle boyayla boyadıklarını, daha önce ise 20 işçinin günde ancak 275 şasi boyayabildiklerini belirtmekte, bu artan "verimlilik" ile birlikte her spreyle boyanan işçinin bu yıllarla birlikte zehirlenme sürecinin başladığını bildirmektedir. Öte yandan hızlı sanayileşme başta İngiltere, Kuzey Amerika, Fransa ve Almanya olmak üzere pek çok ülkede örgütlü, bilinçli ve siyasallaşmış bir işçi sınıfının doğuşunu beraberinde getirmiş, sosyalizmin kapitalizme alternatif olarak bu kesimlerde benimsenmesine de yol açmıştır. Sonucunda, hükümetlere dönük olarak, iş kazalarına maruz kalmış işçilerin talepleri doğrultusunda büyüyen bir baskı oluşmaya başlamış, ayrıca işçi sınıfının bu baskıları kapitalizmin ve kapitalistlerin sürekli azalan ve kötüleşen güvenilirliğini işaret etmiştir. Bu süreç, kısmen de olsa bazı yasal düzenlemelerle, sermayedarların işçi sağlığı ve iş güvenliği süreçlerindeki belirleyici rollerini sınırlandırmıştır. Bu düzenlemeler arasında çalışma saatlerini, ücretleri ve çocuk emeğini düzenleyen standartlar da yer almaktadır.

Mücadele süreci sendika üyeliğini ve toplu sözleşme hakkını yasal hale getirmiştir. (Barnetson, 2010; 34). Ama altını çizmekte yarar var; işçilerin işçi sağlığı ve iş güvenliği konusundaki talepleri hep geri plandadır ve kapitalizm ile sağlık-güvenlik arasındaki bağlantı her zaman kalın bir perdenin gerisinde kalmıştır.

Örneğin, bugün, Tuzla'da yaşanan iş cinayetlerinin benzerleri, bundan yaklaşık yüzyıl öncesinde ABD, İngiltere ve Avustralya'da da aynen yaşanmıştır. Dok ve gemi işlerinin ağır ve yoğun doğası, işi yetiştirmek için işçi simsarlarının sürekli bastırması, işçi ekiplerinin sürekli gidip gelmesinden kaynaklı istikrarsızlığın yarattığı organizasyon bozukluğu, iş proseslerine dönük dikkatsizlik ve ilgisizlik ve pek çok etken 20. yüzyılın başlarında dok-gemi işlerinde yüksek ölüm ve yaralanma oranları olmasının nedenleriydi. Dok ve gemi işçilerinin durumları yıllar geçtikçe pek değişmemişti, örneğin 1942 yılında 130 Avustralyalı dok işçisi üzerinde yapılan bir çalışma Büyük Bunalım'ın işçi sağlığı üzerine ne gibi etkileri olduğunu göstermek amacıyla taşıyordu. Çalışmayı gerçekleştiren McQueen isimli doktor daha çok kendisini hasta sanan veya hastalık numarası yapan veya alkol yüzünden çalışmayan insanlar görmeyi umuyordu. Ancak karşılaştığı işçiler onu şaşırtmıştı, hemen hemen hepsi zamanından önce yaşlanmış ve çalıştıkları iş dolayısıyla ciddi şekilde sakatlanmış insanlardı. McQueen izlenimlerini şöyle aktarıyor:

"Kendilerinin bitip tükenmek bilmeyen düzensiz iş arayışları onları ve ailelerini, onlara en yıkıcı faturasını kesmiş olan yetersiz beslenmenin sınırında tutuyordu. Güvenceli bir iş bulduklarında, işi yitirmeme çabasıyla hummalı ve gerilimli çalışmanın onlara çok daha büyük bir bedeli vardı, zamanından önce yaşlanma ve fiziksel yıkım." (Quinlan, Mayhew ve Bohle, 2001: 517-518)

Son Söz Yerine: 28 Nisan Mı 1 Mayıs Mı?

Son sözü söylemeden olmaz. Çünkü işçi sağlığı ve iş güvenliği hakkında bu kadar konuşulması, bir noktadan sonra biraz rahatsızlık veriyor, kuşku yaratıyor. Sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları için gerekli önlemler, yasalar, yönetmelikler, standartlar üzerine çok şey söyleniyor, eğitimin ve işçilerin dikkatsizliğinin altı çiziliyor, en iyi niyetli tartışmalarda bile sorunun özü es geçiliyor. Örneğin haftada 60 saat çalışma olağan

Kaynaklar

<http://bcfed.ca/sites/default/files/attachments/History%20of%20the%20Day%20of%20Mourning.pdf>

Zinn, H. (2005). A People's History of the United States, 1492-Present, Harperperennial Modern Classics, HarperCollins Pub, NY.

Quinlan, Mayhew and Bohle, (2001). "The Global Expansion of Precarious Employment, Work Disorganisation and Occupational Health: Placing the Debate in a Comparative Historical Context," International Journal of Health Services 31(3) 507–536.

karşılıyor, hafta sonu izninin ve yıllık izinlerin gaspı, güvencesiz, kuraldışı çalışma üzerine tartışmalar es geçiliyor.

28 Nisanlar olmasın demenin yolu, kitlesel, sermaye sınıfını titreten 1 Mayıs'lardan geçiyor...

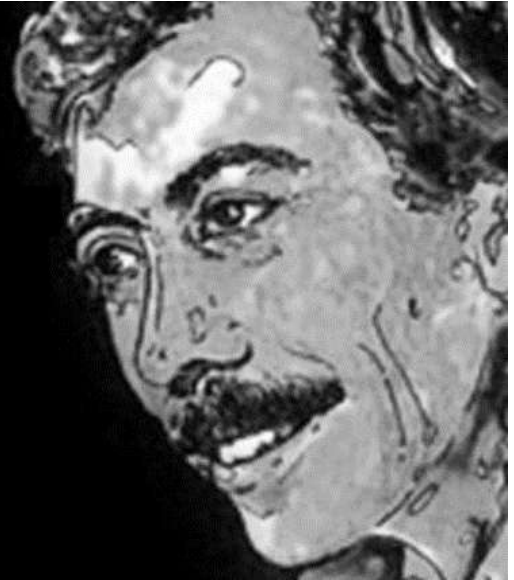
* Bu yazı ilk olarak 29 Nisan 2022 tarihinde İleri Haber internet sitesinde yayınlanmıştır.

Barnetson, Bob, (2010). The political economy of workplace injury in Canada, AU Press, Athabasca University.

Mason Paul, (2009). Çalışarak Yaşamak ya da Savaşarak Ölmek-Küresel İşçi Sınıfı Nasıl Oluşturdu?, Yordam Kitap, İstanbul

İşçi/Emekçi Şiirleri Ekseninde İş Cinayetleri Konulu Bir Örnek: Adnan Yücel Emekçiye Şiirler I-II Erhan ACAR

*Dev bacalar yükseliyor üstümüzden
Kemiklerimizden gökdelenler
Kimler basmıyor bu dağ yüreğe
Basıp da devleşmiyor kimler
Nice şirketler nice bankerler
Nice petrolcüler nice armatörler
Kasalar bankalar holdingler
Silah fabrikatörleri işbirlikçiler
Ve daha niceleler daha niceleler(1)*



İşçi sınıfı, tarih sahnesine bir aktör olarak çıktığından bu yana hayatın her alanında çetin mücadelelerden geçti/geçiyor. İşyerlerinde, evde, okulda, hastanede hem insanı insanlıktan çıkaran bir sömürü çarkının dönebilmeye için etiyle, kanıyla, canıyla bir dişli olmak hem de ürettikleriyle bütün insanlığın devamlılığını sağlamak. Fakat işçi sınıfının bu çark-dişli analojisi kesinlikle işçilerin, canlarını türün devamlılığını sağlamak adına gönüllü feda ettikleri anlamına gelmiyor. Mülkiyet ilişkilerine, kapitalist üretim sistemine bağlı olarak yaşamlarını devam ettirecek tek sermaye kaynağı emekgücü olan işçi sınıfının bu düzen içerisinde başka bir seçeneği yoktur. Ölümü göze alarak, karın tokluğuna çalışmak... Dolayısıyla insan hayatına üretimde bir girdi olarak bakıldığı, her şeyin metalaştığı ve ölümün bile neredeyse etiket fiyatıyla ikame edildiği bu düzeni, insan onuruna yakışır bir biçimde dönüştürmeye çalışmak yine işçi sınıfı öznelerinin omuzları üzerinde yükselelmıştır. Bu özneler içerisinde

hiç kuşkusuz en büyük sorumluluk paylarından birisi de halkın aydınlarına düşmektedir.

Maddi gücü elinde bulunduran egemen sınıfın, üst yapıyı (kültür, sanat, düşün dünyası, hukuk...) kendi çıkarları odaklı hâkimiyet altına alma girişimleri kaçınılmazdır. Karl Marks egemen sınıfın üst yapıyı da hakimiyeti altına alma durumunu şöyle ifade eder: “Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretimin araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır. Egemen düşünceler, egemen maddi ilişkilerin fikrîsel ifadesinden başka bir şey değildir.”(2) Egemen gücün üst yapıyı kapitalist birikim sürecine uygun örgütlenme hattı karşısında halkın aydını işçi sınıfının, ötekilerin yani çoğunluğun haklı sesi olmuş, yine burjuva kültür sanat anlayışına karşı alternatif olarak toplumsal/sosyalist gerçekçi kültür sanat anlayışını işçi sınıfıyla

buluşturmaya çalışarak bu bağımlılık zincirini ürettikleriyle kırmaya çalışmıştır. Her ne kadar bu hayat görüşünün ve kültürel üretimlerinin sonucu sürgünler, mahpushaneler ve hatta faili meçhul cinayetlere kadar uzansa da halkın aydınları bildiklerini söylemekten, söylediklerini yapmaktan bir adım geri atmamışlardır. Çünkü “Halkın aydını savaşıdır; en önde olmayı, en ağır bedelleri göğüslemeyi, yeri geldiğinde kılı kıpırdamadan ölümü bile seve seve kabullenmeyi bilendir. Halkın aydını cesurdur. Doğru bildiklerini hiç kimseden çekinmeden söyler, gereğini de yerine getirir. Yeri gelir, bir söz uğruna darağacına çekilmekten korkmaz.”(3)

Özellikle işçi sınıfının aşk, direniş, üretim, dostluk vs. yani gündelik hayatının görünür kılınması, yaşamlarının farklı boyutlarının estetize edilerek, çarpıcı imgelerle anlatılması noktasında halkın aydınlarının kullandığı en güçlü kültür üretimlerinin başında şiir gelmektedir. “Bu bağlamda şairlerin/aydınların işçiler hakkında, emek konusunda, toplumsal direnişi, sınıf çatışmasını, hak ve özgürlük mücadelesini dile getirdiği birçok şiiri bulunur. Öyle ki onların hemen hemen her yapıtı, şiiri, hatta her dizesi döner dolaşır sözünü işçiye, emeğe, mücadeleye, direnişe, hak arayışına getirir. Nazım Hikmet’in Türkiye İşçi Sınıfına Selam, Ahmed Arif’in Yalnız Değiliz, Enver Gökçe’nin Dost, Hasan Hüseyin Korkmazgil’in Kavel, Can Yücel’in İşçi Marşı, Adnan Yücel’in Bu Gökyüzünde Grev Var şiirleri verilebilecek örneklerden en bilinenleri sayılabilir.”(4) Tüm bu aydın/şairler içerisinde özellikle işçi sağlığı ve güvenliğini konu edinen ve bu konuyu etkileyici bir şekilde şiire döken Adnan Yücel’in “Emekçiye Şiirler” adıyla iki bölümden oluşan ilk şiiri önemli bir yerde duruyor. Şiir ilk olarak Yeni Adımlar dergisinin Aralık 1974 tarihli 24. sayısında yayımlanır. O sıralar Diyarbakır Eğitim Enstitüsü’nde öğrenci olan Yücel’in bu şiiri, aradan geçen onlarca yıla rağmen işçi sağlığı ve güvenliği konusunda, çalışma yaşamının düzenlenmesi noktasında ne kadar yerinde sayıldığını gösteriyor. Emekçiye Şiirler

şöyledir: “Eğer varsa tezgâhın birinde kan!/ Kırılan bir kaval kemiğinin/ Çatırtısı geliyorsa dişlilerden !/ Ya bir kolundur parçalanan/ döner çarklar arasında,/ Ya bir parmağındır uçuşan/ Keskin doğrama bıçaklarında.../ Yine yırtıyorsa havayı çığlıklar,/ Başlar ayrılıyorsa gövdelerden/ Bil ki, arkadaşlarıdır savrulan/ Korkunç grizu patlamalarında/ Tüm bunlar nedendir biliyor musun?/ Hep sunulsun diye seni/ Bir tutam canı/ bir tabak kanı/ Ve bir bardak gözyaşı olarak/ Beylerin görkemli sofralarına.

Seni tepeden kuşbakışı görenler/ Ya işyerlerinde bilirler tozlar içinde/ Ya da üstü açık servislerinde bilirler/ Soğuk sabahların erken saatlerinde/ Ama bilmezler/ Bilmek istemezler ki beyler/ gezindikleri bulvarların her adımında/ Kaygan asfaltların her karışındasın sen/ Kat kat yükselen binalardasın/ En güzel yıllarını çürüttüğün/ Mahpushane duvarlarındasın sen/ Onlara içilecek su kadar önemli/ Solunacak hava kadar gereklisin/ Çünkü emekçisin, alın terisin sen.../ Sen onlar için tüketirsin ellerini/ Onlar için didinirsin hayatın boyunca/ Oysa onlar/ Onlar hiçbir şey vermez sana/ Seni onlara tutsak edeni/ Kahpe bir zincirden başka.”(5)

Şiir, maden işkolundan inşaata, mevsimlik tarım işçilerinden metal, deri, nakliye ve dokuma iş koluna kadar dâhil edebileceğimiz, çalışma hayatında meydana gelen birçok iş cinayetini/yaralanmaları sade, akıcı ama sarsıcı bir şekilde gözlerimizin önüne getiriyor. 13 yaşında çocuk işçi olan, pres makinesine sıkışarak can veren Ahmet Yıldız’ın(6), makine başında kopan binlerce parmağın, elin/kolun acısını, acıdan arta kalan çaresizliğin ve evine bir daha ekmek götürememe telaşının iç çekişlerini mısralarda duyabiliyorsunuz. Ya da şiir, Kozlu’da, Soma’da, Yeni Çeltik’te, Ermenek’te, kayıt dışı madenlerde, adını bile duyduğumuzda direkt ölümle tanımladığımız grizu patlamalarında yitirdiğimiz binlerce madencinin göçüklerden çıkarılırken canlı yayınlardan verilen kömür kadar kararmış, parçalanmış cesetlerinin görüntüsünü körelmiş

hafızalarımızdan birden hortlatabiliyor. Şair, aydın sorumluluğunu sırtına yükleyip, güneşi kaleminin ucuna takıp karanlıkta kalmaya yüz tutmuş iş cinayetlerinin üzerine küçük ışıklar serpiştirerek teşhir ediyor, tartışıyor. AVM inşaatında çalışırken şantiyede çıkan yangınla, aynı şekilde yüksek katlı rezidanslar ve konutlar inşa ederken onlarca kat yükseklikten düşerek canlarını yitiren inşaat işçilerinden tutun da üç kuruluş yevmiyeye çalıştırıldıkları yetmezmiş gibi sözde milliyetçi hezeyanlara kapılan gruplar tarafından saldırıya uğrayan, darp edilen, aşağılanan, çadırı yakılan, servis kazalarında hemen her sene can veren mevsimlik tarım işçilerinin, adına çalışmak denilerek nasıl ölüme sürüklendiğini bizlere hatırlatıyor. Adnan Yücel, Karl Marx'ın yıllar öncesinde açık bir şekilde teorize ettiği iş cinayetlerinin nedenini(7) aynı açıklık ve sadelikle, "Tüm bunlar nedendir biliyor musun?/ Hep sunulsun diye seni/ Bir tutam canı/ bir tabak kanı/ Ve bir bardak gözyaşı olarak/ Beylerin görkemli sofralarına." diyerek

Dipnotlar

1. Adnan Yücel, Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, 7. Baskı, Ankara: Yurt Kitap-Yayın, (2014), s.13.
2. Karl Marx, Friedrich Engels, Alman İdeolojisi Feuerbach, Sevim Belli(çev.), 7.Basım, Ankara: Sol Yayınları, (2010), s.75.
3. Ümit Zafer, Onurlu Aydın Biyografileri- I, 1. Baskı, İstanbul: Tavır Yayınları (2010)
4. Enver Topaloğlu, <https://www.gazeteduvar.com.tr/isci-ve-emek-siirleri-haber-1504421>, (Erişim Tarihi: 30.04.2022).
- 5- Mehmet Desde, "Acının, Aşkın ve Kavganın Şairi Adnan Yücel", Güney Kültür. Sanat. Edebiyat Dergisi, No:100, (2022/4-5-6), s.37.
6. <https://m.bianet.org/bianet/cocuk/160150-ahmet-yildiz-turkiye-de-adaletin-ve-cocuk-isciliginin-ozeti>, (Erişim Tarihi: 03.05.2022).
7. Karl Marx, Kapital 3. Cilt, Mehmet Selik ve Erkin Özalp(çev.), 1.Basım, İstanbul: Yordam Kitap, (2015), s.96.
8. Karl Marx, Kapital 1. Cilt, Mehmet Selik ve Nail Satlıgan(çev.), 6.Basım, İstanbul: Yordam Kitap, (2014), s.230.

yine Marx'ın, "Sermaye ölü emektir ve ancak vampir gibi canlı emeği emmekle yaşayabilir, ne kadar çok emerse, o kadar çok yaşar"(8) tespitine oldukça benzer bir vurguyla açığa çıkartmış oluyor.

Sonuç olarak, Adnan Yücel aydın olmanın sorumluluğunu bütün yaşamı boyunca işçi sınıfı safında üretmekle üstlendi. Toplumsal mücadeleye inandı. Toplumsal gerçekçi anlayışı benimsedi. Ürettiklerinin sınıf mücadelesine katkısını hep bir üst noktaya taşımaya çalıştı. Hayatın somut gerçekliğinden hareket etti hep. Bu yüzdendir ki ilk şiirinin konusunu işçi/emekçi şiirlerinde en az işlenen konu olan iş cinayetleri üzerinden kurguladı. Dolayısıyla 1974'te yayımlanan bu şiir, iş cinayetleri konusunda yaşananları geçmişle kıyaslamak ve bu gün bu konuda ne kadar mesafe kat ettiğimizi düşündürmek açısından önemli bir yerde duruyor.

Kaynakça

- Deste, Mehmet. "Acının, Aşkın ve Kavganın Şairi Adnan Yücel", Güney Kültür. Sanat. Edebiyat Dergisi, No:100, (2022/4-5-6).
- Marx, Karl, Friedrich Engels. Alman İdeolojisi Feuerbach, Sevim Belli(çev.), 7.Basım, Ankara: Sol Yayınları, (2010).
- Marx, Karl. Kapital 1. Cilt, Mehmet Selik ve Nail Satlıgan(çev.), 6.Basım, İstanbul: Yordam Kitap, (2014).
- Marx, Karl. Kapital 3. Cilt, Mehmet Selik ve Erkin Özalp(çev.), 1.Basım, İstanbul: Yordam Kitap, (2015).
- Yücel, Adnan. Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, 7. Baskı, Ankara: Yurt Kitap-Yayın, (2014).
- Zafer, Ümit. Onurlu Aydın Biyografileri-1, 1. Basım, İstanbul: Tavır Yayınları, (2010).
- Topaloğlu, Enver. <https://www.gazeteduvar.com.tr/isci-ve-emek-siirleri-haber-1504421>, (Erişim Tarihi: 30.04.2022).
- <https://m.bianet.org/bianet/cocuk/160150-ahmet-yildiz-turkiye-de-adaletin-ve-cocuk-isciliginin-ozeti>, (Erişim Tarihi: 03.05.2022).

Sosyal Devlet Tarzı Çözüm Önerileri, Çocuk İşçiliğini Sona Erdirebilir Mi? Hüseyin Özgür AKIŞ



Çocuk işçiliği ile mücadele edilirken yasaklanmalı talebi ön plana çıkıyor. Ancak ILO olsun, BM olsun, getirdikleri öneriler de kontrol edilir olmasını tercih ediyorlarmış gibi çözüm önerilerinde bulunuyorlar. Talep net ancak işyerlerinde çocukların korunması gerektiğini söylemek verili durumu kabul etmek anlamına geliyor. Zorla veya zorunluluk nedeniyle 168 milyon çocuk sokak da ya da işyerlerinde çalışıyor. Yoksulluk çocuk işçiliğin temelini oluşturuyor.

“ILO’nun da tavsiye ettiği gibi önce kısa dönemde, kabul edilemez istihdam biçimlerinde çalışan çocuklara (kölelik, uyuşturucu ticareti vs.), ağır ve tehlikeli işlerde çalışanlara (maden ve taş ocaklara vs.) ve en

korumasız gruplara (12 yaşın altındakiler ve kız çocukları) ulaşılmalıdır. Ayrıca bu dönemde, çalışan çocuk işçilerin çalışmaktan alıkonulana kadar işyerinde korunması da sağlanmalıdır.”

Bu temel nedene dair de ortadan kaldırıci politikalar yerine, iyileştirici çözüm arayışları getiriliyor. Bunların başına da, serbest piyasa ekonomisinin devamına yönelik ancak, devletin kontrolünün daha fazla arttığı bir yöntem sunuluyor. Kapitalizmin krizine çözüm olarak 1970 yılında ortaya atılan Sosyal Devlet uygulaması İkinci Dünya Savaşından sonra birçok kapitalist ülke bu politikaları uygulamak zorunda kalıyor. Sosyal Devletin kısaca tanımı: Ekonomik ve toplumsal yönden yurttaşlarının tümüyle ilgilenen, onların yaşam düzeyi, sosyal

güvenliği vb. konularında gereken önlemleri alan devlet diye tarifleniyor.

Toplumsal eşitsizlerin derinleştiği sınıfsal mücadelelerin yükseldiği dönemlerde bu yöntem yoksulların tepkilerini hafifletici bir rol üstleniyor. Aslında bir kandırmaca bir gaz alma durumu söz konusu.

Sınıf mücadelelerinin geriye düştüğü dönemlerde, hemen ekonomide devletin kontrolünün gereksizliği propagandası başlayıp, serbest piyasa ekonomisinin önündeki oluşan engeller ortadan kaldırılıp, piyasa ekonomisi her türlü karı merkeze koyup uygulamaya geçiriyor. Böyle olunca hem yoksulluk daha fazla artıyor, hem de daha görünür oluyor.

Türkiye’de milyonlar yoksulluk ile açlık arasında kalmış durumda. Türk-İş verilerine göre, Mayıs ayında dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) asgari ücretin 1764 TL üzerine çıkarak 6 bin 17 TL oldu. Çocukların öğün atlamak zorunda kaldığı bir krizin içerisinde merhemini yaraya herhangi bir faydası olur mu?

"Kamu Denetçiliği Kurumu’nun 2021 verilerine göre ailesinin yanında temel ihtiyaçları karşılanamayan çocuk sayısı 150 bine dayanmıştır. Derin Yoksulluk Ağı tarafından yapılan bir araştırmaya göre yoksul çocukların yüzde 40’ına yakını öğün atlamakta pek çoğu yetişkin bir birey gibi beslenmek zorunda kalmaktadır”.

Kâr dışında başka bir düşüncesi olmayan ekonomik modelin, karma ekonomiye dönüştürülüp, refah devleti yaratma politikası geçmiş dönemler kapitalizm içerisinde kalmak şartıyla uygulanmış ancak sonuç itibarıyla kimi iyi verilerin dışında köklü sonuç vermeyeceği görülmüştür.

Sorunlarda aşırılıkların giderilmesi sorunun kendisini ortadan kaldırmamakta. ILO’nun 182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesindeki;

Bu Sözleşmeyi onaylayan her üye ülke acil bir sorun olarak en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını temin edecek ivedi ve etkin önlemleri alır.

Ebeveynlerin işsiz olduğu şartlarda çocuklar aile ekonomisine katkı koymak mecburiyetinde kalıyor. Alınan ücretlerin düşük oluşu da yoksulluğu git gide derinleştiriyor. Planlamanın olmadığı ekonomide, devletçiliği bugün daha sık konuşuyoruz. İşsizliği ortadan kaldıracak modelin tartışılması önemli. Bununla birlikte yoksulluğu ortadan kaldıracak olanın planlı ekonomi olduğu, bunun tercihten çok bir zorunluluk olduğu kriz koşullarında iyice anlaşılıyor.

TÜİK’in açıkladığı son işsizlik rakamları şöyle; Hane Halkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre; 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı 2022 yılı 1. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre 50 bin kişi artarak 3 milyon 845 bin kişi oldu. İşsizlik oranı ise 0,1 puanlık artış ile yüzde 11,4 seviyesinde gerçekleşti. İşsizlik oranı erkeklerde yüzde 10,2 iken kadınlarda yüzde 13,7 olarak tahmin edildi.

DİSK’in araştırmalarına göre ise "Kayıtlı Tam Zamanlı İstihdam (KATİ) sadece 20,8 milyon! Çalışma çağındaki 64 milyon kişinin sadece 20,8 milyonu kayıtlı ve tam zamanlı istihdamda! 2022 1. çeyreğinde geniş tanımlı işsiz sayısı 8,3 milyonu aştı! Her 100 kadından 18’si kayıtlı ve tam zamanlı istihdamda! Gençlerde geniş tanımlı işsizlik oranı yüzde 41! Her iki genç kadından biri işsiz!"

Çocuk işçiliğinde yoksulluk birinci sıradayken patronların çocuk işçi çalıştırma isteği

Uluslararası sözleşmelerin içerde çıkartılan yasalar ile boşluğa düşmesine neden oluyor. Tehlikeli işlerde çocukların çalıştırılmaması bir mücadele konusu edilmelidir. Buna itiraz geliştirmeyeceğim ancak, sorunun tamamen ortadan kaldırılmasının bir sistem değişikliği ile mümkün olduğunu unutmadan çocuk işçiliği ile mücadele yürütülmesi gerekliliği her zaman hatırlanılması gerekiyor.

Sendikal Örgütlenme Önündeki Engel: Yetki Belirleme Sistemi

İrfan TAŞKIN



Bireysel İş Hukuku işçinin korunmasını asgari düzeyde (en alt) sağlamayı hedefleyen düzenlemelerden oluşmaktadır. İşçiler asgari düzeydeki haklarını geliştirmek, yeni haklar elde etmek, işveren otoritesini sınırlandırmak ya da güvence altına almak amacıyla örgütlü bir şekilde hareket etmeleri gerekir. Bu zorunluluk işçilerin sendika çatısı altında örgütlenmelerini, sendika aracılığı ile toplu pazarlık yapmalarını, toplu pazarlıkta grev gücüyle işvereni zorlayabilmelerini beraberinde getirmiştir. Tüm bu süreci konu alan kuralları düzenleyen hukuk dalı ise Kolektif İş Hukuku veya yaygın ifadeyle Toplu İş Hukuku olarak adlandırılmıştır.

Toplu İş Hukukunun ilk belirlemesi gereken konuların başında hangi sendikanın toplu pazarlığın tarafı olacağıdır. Sendikaların üyelerinin haklarını düzenleyebilmesi için toplu pazarlığın tarafı olma sürecine toplu sözleşme yetki süreci denilmektedir. Kısaca sendikaların toplu pazarlık yapabilmeleri için toplu iş hukukunun belirlediği kurallara göre toplu sözleşme yetkisi alması gerekmektedir.

Ancak bu “yetki” mevzuatımıza göre bir dizi şartları sağlayan sendikalara verilmektedir. Toplu iş sözleşmesi yapabilmek için öncelikle toplu iş sözleşmesi (TİS) yapma “ehliyetinin” bulunması gerekir. Hukuki anlamda “ehliyet” haklara ve borçlara sahip olabilmesini ifade eder. Toplu iş sözleşmesi ehliyeti ise toplu iş sözleşmesine taraf olabilmeyi ifade etmektedir. Bir başka anlatımla toplu iş sözleşmesi hakkı ancak toplu iş sözleşmesi yapma ehliyeti olanlar tarafından kullanılabilir.

Tarihsel süreçte toplu iş sözleşmesi hakkı öncesinde fiili işçi toplulukları tarafından sonrasında çalışanların kurduğu dernekler ve son olarak sendikalar tarafından kullanılmaktadır. Ülkemizdeki yasal mevzuatta da TİS yapma hakkı sadece işçi sendikaları ve işveren ya da işveren sendikaları tarafından kullanılabilir.

Mevcut yasal sistemde toplu iş sözleşmesi ehliyetine sadece sendikalar sahip olmasına karşın bu ehliyeti her sendika değil ancak **“kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin %1’ini üye kaydedebilmiş**

sendikalar” sahiptir. Bir başka anlatımla bir işçi sendikası kurulu bulunduğu işkolunda çalışanların en az %1’i oranında üyeye sahip değilse toplu iş sözleşmesi ehliyeti bulunmamaktadır.

Bir sendikanın toplu iş sözleşmesi ehliyetine sahip olduğu onun sözleşmeyi imzalayabilmesine yetmemekte ayrıca “yetkili” sendika olması gerekmektedir. Eğer toplu iş sözleşmesi birimi işyeri ise sendika o işyerinde çalışanların en az %50+1’ini, toplu iş sözleşmesi birimi işletme ise o işletme kapsamındaki işyerlerinde çalışanların en az %40’ını üye kaydetmiş olmalıdır.

Sonuç olarak mevcut yasal düzenlemelere göre kurulu bulunduğu işkolunda çalışanların en az %1’i oranında üyeye sahip **“ehliyetli”** ve TİS kapsamına giren birimdeki çalışanların TİS yetkisi için gerekli sayısal çoğunlukta üyeye sahip **“yetkili”** sendika TİS tarafı olabilecektir.

Yetki İtirazı İşverenler Tarafından Sendikasızlaştırmanın Bir Aracı Olarak Kullanılmaktadır

Ülkemiz sisteminde olduğu gibi mevzuatın işkolu sendikacılığını zorunlu hale getirdiği sistemlerde işveren bir işyeri kurduğunda bu işyerinin tehlike sınıfını hangi işkolunda faaliyette bulunacağını işyerindeki çalışanları vb. bilgileri kamu kurumlarına bildirmek zorundadır. Sendikalar da işverenin kurumlara bildirmiş olduğu bu kayıtları esas alarak örgütlenme çalışması yürütmekte ve yetki için gerekli sayısal çoğunluğu sağladıktan sonra toplu iş sözleşmesi imzalama yetki belgesi verilmesi için Bakanlığa başvuruda bulunmaktadır.

İşçilerin sendikal örgütlenme iradesi ortaya koymaları, sendikanın işyerinde gerekli üye sayısını sağlaması süreci kolay bir süreç değildir. Sendikal örgütlenmeden haberdar olan işveren daha en başında sendikanın örgütlenmesini engellemek amacıyla birçok yola başvurur. İşverenin sıklıkla başvurduğu

yollardan birisi ise sendikal örgütlenmede öncü olduğunu düşündüğü işçileri **tazminatsız bir şekilde işten çıkarmaktır**. Böylece işveren sendikal örgütlenmede öncülük eden işçileri işyerinden uzaklaştırarak sendikanın yeterli üyeye sahip olmasını engellemekte, ayrıca işyerinde çalışmaya devam eden işçilere gözdağı vererek işçileri sendikadan istifa ettirmeye çalışmaktadır.

Kimi işverenler bununla da yetinmemektedir. Kalan işçileri tazminatsız işten çıkarma tehdidinde bulunarak e-devlet şifrelerini alıp sendikadan istifa ettirir. İşçilerden kendilerinin zorla sendikaya üye yapıldığını belirten yazılar alır. İşçileri kurmuş olduğu farklı şirketlere devrederek sendikanın yeterli üye koşulunu sağlamanın önüne geçer. İşverenlerin sendikasızlaştırma uygulamaları öyle çoktur ki her birini saymak bu yazımızın sınırlarını aşar.

İşverenin sendikasızlaştırma operasyonlarına karşı yeterli üye çoğunluğunu sağlayan sendika yetki belgesini almak için Bakanlığa başvuruda bulunur. Bakanlık tarafından sendikanın “ehliyetli” bir sendika olduğunun tespit edilmesi halinde sayısal çoğunluğu sağlamışsa “olumlu yetki” sağlamamışsa “olumsuz yetki” tespit yazısı verilmektedir. Olumsuz yetki tespit yazısı sadece başvuru yapan sendikaya gönderilmekte, olumlu yetki tespit yazısı ise başvuran sendikaya, işkolunda faaliyette bulunan ehliyetli diğer sendikalara ve işverene gönderilmektedir.

Kendisine olumlu yetki tespit yazısı gönderilen işverenin ya da diğer sendikaların bu yetki belgesine itiraz etme hakları bulunmaktadır. İtiraz edilmesi halinde ise yetki işlemleri durmakta ve toplu görüşme süreci başlayamamaktadır. İşte bu süreç de işverenler tarafından sendikasızlaştırmanın bir aracı olarak kullanılmakta ve neredeyse her yetkiye karşı işverenler tarafından itiraz edilerek sendika hakkına karşı müdahale edilmektedir. Daha açık anlatımla işverenin kamu kurumlarına bildirdiği kayıtları esas alarak

örgütlenme çalışması yürüten sendikanın örgütlenmesinden erkenden haberdar olan işveren yetki başvurusundan önce örgütlenmeyi yetki başvurusundan sonra haber alan işveren ise yetkiye itiraz ederek süreci sendikasızlaştırmanın bir aracı olarak kullanmaktadır.

Bu süreçte işverenler son derece yaratıcıdır. Öyle ki, yetkisiz mahkemede dava açma, kurdukları muvazaalı ilişkilerle işçileri başka şirketlere devir etme, işçilerden “bizi sendikaya zorla üye yaptılar” içeren yazılar alma, öncü işçileri işten çıkarma vb. saymakla bitmeyecek yöntemlere başvurur ve davanın uzaması için ellerinden geleni yaparlar.

Yetki itiraz davalarında işverenlerin en büyük “başarısı” davayı uzatmaktadır. Çünkü neredeyse her yetki itirazı sendika lehine sonuçlanır ancak bu süre zarfında sendika “yetkili” ama “üyesi kalmamış” bir sendika konumuna düşer. Sonuç olarak sendikalar örgütlenme çalışması yürüttükleri çok az işyerinde TİS imzalayabilmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda yetki tespit sisteminin örgütlenmenin önünde büyük bir engel olduğu tüm ayrıntıları ile ortaya konulmuş ve 1992-2009 yılları arası yetki itiraz davaları üzerinden yapılan incelemede yetki davalarının ortalama 499 günde sonuçlandığı tespit edilmiştir. (Murat Özveri, Türkiye’de Toplu İş Sözleşmesi Yetki Sistemi ve Sendikasızlaştırma (1963-2009), AÜSBF Yay. Ocak 2013)

Mevcut durumda belgeye dayalı yetki belirleme sistemi sendikal örgütlenmeyi engellemektedir. Bu nedenle belgeye dayalı yetki belirleme sistemi terk edilmeli yetkili olduğunu ileri süren bir sendikanın işverence muhatap kabul edilmediği koşullarda sendikanın toplu pazarlığın tarafı olup olmadığı durumlarda işçiler barışçıl toplum eylem haklarını kullanmalı, birden çok sendikanın yetkili olduğunu ileri sürdüğü koşullarda ise yetkili sendika bağımsız bir organ tarafından işyerinde yapılacak seçimle belirlenmelidir.

Kapitalizm ve Çocuk Emeği

Mustafa ARSLAN



Çocukların çalışması, sadece kapitalizme özgü bir durum değildir. Kapitalizm öncesi toplum biçimlerinde de çocuklar, aile emeğinin bir parçası olarak; evde, tarlada, bağda, bahçede ve çırak olarak küçük atölyelerde üretim sürecinin bir parçası olmuştur. Kapitalizm öncesi biçimlerde; çocuk emeği, büyüklerinin ve ailelerinin emeği gibi henüz sermayeyle ilişkilendirilmiş değildi. Çocuklar, atölyelerde çırak olarak ya da aile emeğinin bir parçası olarak; yetenek ve becerilerini geliştirip, çalışma dünyasına hazırlanmışlardır. Sermayeye ilişkilendirmediği için emekleri de henüz ücretli emek değildir.

Kapitalist toplumla birlikte hem yetişkin emeği hem de çocuk emeği, sermayeyle ilişkilendirilerek; ücretli emek niteliğine bürünmüştür. Yeni

gelişen kapitalist sistemin; ihtiyacı doğrultusunda ve yığınlar halinde, ücretli emek olarak üretim sürecine çekildiler. Ücretli emek olarak, üretim sürecine giren çocuklar; sömürünün en ağırına ve en acımasızına maruz kaldılar. Çocukluklarına bakılmadan; kölelik koşullarında, uzun çalışma saatleriyle sömürüldüler. Sermayenin değerlendirilmesinin ve kapitalizmin gelişmesinin bir aracı oldular. Öyle ki, kapitalizmin tarihi bir anlamda, çocuk emeğinin acımasızca sömürülmesinin de tarihidir. Bugün halen dünyada, milyonlarca çocuğun emeği, sermayeyle ilişkilendirilerek, sermayenin yeniden üretimi sürecinde sömürülmektedir.

Kapitalist üretme süreci, aynı zamanda sermayenin değerlendirilme sürecidir. Bu süreçte

sermaye, ücretli emeği emerek varlığını korur, büyümesini sürdürür. Sermayenin değerlendirilmesi süreci, aynı zamanda sömürü sürecidir. Bu süreç, ücretli emeğin sömürüsüne dayanır. Sömürü artırıldığı ölçüde sermaye daha fazla değerlendirilir. Kapitalist bu bilinçle, sömürüyü artırmanın bütün araçlarını kullanır. Öte yandan kapitalist kendi maliyeti düşürerek, üretimde makine kullanarak ek kâra ulaşmaya çalışır.

Makineler, emek üretkenliğini artırarak, makineyi kullanan kapitaliste artı kâra ulaşma olanağı vermiştir. Ayrıca, yapılan işi daha kolaylaştırarak, adale gücüne ve hünerli emeğe olan ihtiyacı azaltarak; çalışan işçilerin, yapısında bir değişime yol açmıştır. Adale gücüne ve hünerli emeğe ihtiyacın azalması ölçüsünde, daha esnek, vücut gelişimini tamamlamamış olan çocuklar ve kadınlar üretim alanına çekilmiştir. Küçük bedenleriyle, narin elleriyle çocuklar; kapitalist üretim alanının işçilerine dönüşmüşlerdir. Yetişkin bir işçinin, emek gücünden çok daha ucuza çalıştırılmışlardır. Böylece kapitalistin maliyetini düşürerek; daha çok kâra ulaşmasına katkı sağlamışlardır. “Bu nedenle de, kadın ve çocuk emeği, makine kullanan kapitalist için aranılan ilk şey olmuştur.”¹

Çocuk emeğiyle kapitalist, daha ucuza çalıştırabileceği emek deposuna ulaşmıştır. Kendi aralarındaki rekabetin de etkisiyle, yetişkin işçi yerine, aynı işi yaptırabilecek çocuk emeğini tercih ettiler. Zira çocuklar, daha kolay baskı altına alınabiliyor, daha ucuza çalıştırılabiliyordu. Baskıya karşı duramıyor, kölece çalışma koşullarına boyun eğiyorlardı. Bu nitelikleriyle çocuk emeği, kapitalist için muazzam bir sömürü kaynağıydı ve çocuklar; uzun saatler, gece ve gündüz çalıştırıldılar, sömürüldüler. Bütün sektörlerde göründüler ama en çok ta madenlerin dar dehlizlerinde, tekstil sektörünün yorucu makineleri arasında sömürüldüler. Bu dizginsiz sömürde kapitalist, ne vicdani rahatsızlık duyuyor ne de

yasal bir sınır tanıyordu. Çocukların kölece çalıştırılmasını sınırlayan yasalar bile, onların kâr hırsı karşısında işlevsiz kalıyordu. Kapitalde, çocuk emeğinin kapitalist için iştah açıcı bir sömürü kaynağı olduğuna değinen Marx; çocukların gece vardiyasında çalıştırılmasının yasaklanmasına karşı çıkan, bir fabrika sahibinden alıntı veriyor: “18 yaşından küçük çocukların gece çalıştırmaları önlenmekle büyük güçlükler doğacak, bunların başlıcası, çocuk yerine erkek çalıştırmakla masrafların artması olacak.”² Çocuk işçi yerine yetişkin işçi koymanın maliyeti artıracığından kaygılanan kapitalist; çocuk işçinin yerine, yetişkin işçi koymanın getireceği masraftan yakınıyor. Maliyetin yükselmesinden kaygılanan kapitalist biliyor ki, maliyet ne kadar düşürürse kâr o kadar artar. Bu nedenle de yasalara rağmen, yetişkin işçi yerine çocuk işçi tercih ediyorlar ve çalıştırıyorlar. Yine yasalara rağmen, maliyeti düşük olduğu için çocuklar, narin ince vücutlarıyla dar bacalara salınıyor, baca temizleyicisi olarak kullanılıyorlardı. Hem de baca temizleme makineleri olduğu halde... Çünkü çocukları çalıştırmak, makinelerden daha az maliyetliydi. Kapitalistin bütün düşündüğü ve eylemine yön veren şey; düşük maliyet, yüksek kârdır. Çocuğun yaşadığı travmanın, bozulan sağlığının, ahlaki yozlaşmasının ve eğitimden uzak kalışının hiçbir önemi yoktur.

Marx yine, çocuk işçi aranırken verilen ilanların; eskiden Amerika’da köle aranırken verilen ilanlara benzerliğinden söz ederek; bir fabrika denetmeninden alıntı veriyor: “12 ile 20 yaşlar arasında gençler aranıyor; 13 yaşından küçük görünmemeleri şarttır.”³ Kapitalistin bu şartı koymasının nedeni, fabrika yasasının 13 yaşından küçüklerin 6 saat çalıştırılabileceğiyle ilgilidir. Kapitalist istiyor ki, çocuklar gece-gündüz uzun saatler çalıştırılabilsin. Sömürü sürsün, kâr artsın, sermaye değerlendirilerek büyümesini sürdürsün. Bu bilinçle kapitalist, çeşitli kurnazlıklarla, yol yöntemlerle çocuk

emeğini, uzun saatler sömürebilme çabasında olmuştur. Emeğin en savunmasını, bu biçimde sömürüye tabi tutmak özünde yüz kızartıcı bir durumdur. Lakin kapitalist, sömürünün en acımasızını gerçekleştiriyor oluşunun; zerre kadar utancını, kaygısını taşıyor. Zira sömürü sürecinin bir vicdanı yoktur, orada geçerli olan tek yasa; daha çok sömürü, daha çok kârdır. Bu yolla sermayesinin değerlenmesidir.

Kapitalizm, dün olduğu gibi bugün de, milyonlarca çocuk emeğini acımasızca sömürerek yol almaktadır. Savunmasız bedenleri üzerinde egemen olmanın

kolaylığıyla, küçücük kolları, narin elleri ve ucuz emek güçleriyle kapitalist sömürü sürecinin vazgeçilmezi olarak çocuklar; bugün de, sermayenin iştahını kabartan sömürü nesnesidirler. (ILO) verilerine göre, dünya genelinde; 5 ile 17 yaş arası 152 milyon çocuk, çocuk emeği sömürüsüne maruz kalmaktadır. Milyonlarca çocuk, çocuk işçiler olarak; sermayenin değerlenmesi sürecine katılmaktadır. Ucuz emek gücü olarak girdikleri üretim sürecinde, ağır çalışma koşullarında; emekleri, ücretli emek olarak sömürülmektedir.

¹ Karl Marx, Kapital 1, Sayfa 408, 1. Baskı, Sol Yayınları
² Karl Marx, Kapital 1, Sayfa 275, 1. Baskı, Sol Yayınları

³ Karl Marx, Kapital 1, Sayfa 409, 1. Baskı, Sol Yayınları

H. Hüseyin Karalar'ın dünyası nasıl karardı?*

Özer AKDEMİR



Silikozis hastası 55 yaşındaki Hasan Hüseyin Karalar, Bilecik Bozüyük'te seramik sektöründe 26 yıl çalışmış. Hemen herkesin evlerinde bulunan seramik banyo ve karo ürünlerini üreten, Türkiye'nin en büyük holdinglerinden birisine ait işyerine 55 yıllık ömrünün neredeyse yarısını vermiş. Çalışırken işyerinde alınmayan önlemler nedeniyle silikozis hastalığına yakalanan Karalar, hastalığına rağmen "Az üretim yapıyorsun" diye baskı görmüş. Baskılar nedeniyle psikolojisi bozulup artık nefes de alamayacak duruma gelince malulen emekli olmuş.

Üç kuruş daha çok kâr etmek için söndürülen ciğerler, tedavisi olmayan bir hastalıkla yaşamak durumunda bırakılan, para ile tüm hukuksal hakları ellerinden alınan, hatta konuşmaları bile yasaklanan işçilerin dramı var Karalar'ın yaşam öyküsünde. Dünyası karartılan işçilerin can bedelinin ne kadar ucuz olduğunun ve bu işte sorumluluğu bulunanların

da yasalar karşısında nasıl korunduğunun en açık örneklerinden birisi onun yaşadıkları...

'Sigaradan Rahatsızlandığımı Düşünüp, Sigarayı Bıraktım'

1989 ile 2015 tarihleri arasında Bozüyük'teki Eczacıbaşı Yapı Gereçleri firmasında çalışan H. Hüseyin Karalar'ın sağlığında ilk bozulmalar 2011 yılında başlamış.

Çalıştığı ortamın tozlu ve gürültülü olduğunu söyleyen Karalar, nefes almakta zorlanma ve kulaklarında duyma sorunları yaşamaya başlamış. Karalar ilk rahatsızlıkların başladığı süreci şöyle anlattı; "Kendimde bir efor kaybı, nefes almakta zorluk, güç kaybı yaşadım. İlk etapta doktora gitmedim, sigarayı bıraktım. Sigara içtiğimden ötürü rahatsızlandığımı düşündüm. Sigarayı bıraktıktan 2 ay sonra rahatsızlıklarımın hâlâ devam ettiğini gördüm".

İşyerinde çekilen akciğer filminde bir anormallik görülmesi üzerine Sakarya Devlet Hastanesine sevk edilen Karalar'a burada "tüberküloz" teşhisi konulmuş. Daha sonra gittiği Bozüyük Devlet Hastanesinde göğüs doktoru ilk kez "Büyük olasılıkla mesleki bir hastalığınız var" demiş. İşyeri hekimine de Karalar'ın meslek hastalıkları hastanesine sevk edilmesi gerektiği yönünde görüş bildiren bir yazı göndermiş.

Emekli Olduktan Sonra Silikozis Hastası Olduğunu Öğrendi

Bundan sonra Ankara Meslek Hastalıkları Hastanesi ile Bozüyük arasında 2013-2014 yılları arasında gidiş gelişler başlamış. Sağlığının gittikçe bozulması ve buna bağlı olarak işyerindeki iş gücü kaybı nedeniyle gördüğü baskının artması sonucu Karalar 2014 yılında nefes darlığı ve iştihayı kaybı gerekçe gösterilerek malulen emekli edilmiş. Karalar'a silikozis teşhisi ise emekli olduktan sonra, 2017 yılının Nisan ayında gittiği İstanbul Meslek Hastalıkları Hastanesi tarafından konulmuş.

Hasta Olana Kadar Maske Vermediler

Karalar, çalıştığı işyerinde kendisinin dışında da birçok arkadaşının silikozise yakalandığını söylüyor. "2010-2012 yıllarında işyerinden silikozis teşhisleri gelmeye başladı. Özellikle benim çalıştığım sırlama bölümünden. Çünkü sırlamada yüzde 30 civarında silika maddesi kullanılır. Hem topraktaki kimyasallara hem sıranın içindeki kimyasallara maruz kaldık" diyor nasıl silikozis hastası olduklarını anlatırken.

'2.5 Yıl Aynı Maskeyi Kullandım'

İşyerinde çalışırken maske ya da koruyucu elbise verilip verilmediğine dair sorumuzun yanıtı işçilerin yaşamının patronlar gözünde ne kadar ucuz olduğunun bir göstergesi; "2011 yılında tüberküloz teşhisi konulana kadar bana maske verilmedi. 2011 yılında maske verildiğinde ise sadece bana verildi. Benimle aynı işi yapan arkadaşlarıma verilmedi. Ondan

sonra ilerleyen süreçlerde 2012-2013'te meslek hastalıkları tanılarını peş peşe gelmeye başlayınca, yani sayılarımız 100'lere dayanınca maske verilmeye başlandı. Ben iki buçuk yıl aynı maskeyi kullandım! Oysa bizim 3M dediğimiz maskelerin 6 ayda bir değiştirilmesi lazım. Maske ile çalışmak da sıcak ortamda çok zor bir şey. Yüzüm terliyor, nefes alamıyorum. Zaten nefes darlığım var!.."

'Hastalığıma Rağmen Az Üretiyorsun Baskısı Gördüm'

Hastalığı nedeniyle güç kaybı yaşayan ve bu nedenle de eskisi kadar üretim yapamayan Karalar'a işyerindeki şef ve ustabaşından baskı yapılmaya başlamış. Karalar psikolojisinin bozulmasına yol açacak kadar ileri giden bu baskıları şöyle anlattı; "Yanımdaki insanlar 150 üretim yapıyor ben maske ile çalışıyorum, 140'ta, 135'te kalıyorum. Bu sefer de üretimi düşük yaptığım için baskı altına alındım. Ustabaşı, şef sürekli odaya çağırıyorlar, uyarıyorlar, 'Seni verim komisyonuna sevk ederiz. Bak, bunlar insan da, sen insan değil misin?' gibi sorulara muhatap oldum. O dönemde büyük bir ruhsal çöküntü de yaşadım. Çabalıyorum fakat gücüm yetmiyor. Beni bir yıl boyunca kameranın önünde çalıştırarak takip ettiler. İş kasıtlı mı ihmal ediyorum diye? Fakat benim elimden gelen buydu. Hastalığımı defalarca söyledim ama sürekli baskı altına alındım. 2014 yılında psikolojik tedavi görmeye başladım. Tedavim 2015 yılında emekli olduktan sonra da devam etti".

26 İşçiden 25'i Uzlaşarak Davadan Vazgeçti

Silikozis teşhisi konduktan sonra avukat tutup maddi manevi tazminat ve sağlığının bozulmasından sorumlu tuttuğu şirket yöneticileri hakkında ceza davası açmış Karalar. "Ceza davası benden evvel diğer işçi arkadaşların açtığı davalarla birleştirildi. Benle beraber 26 kişi olduk. 100 civarında da maddi manevi tazminat davaları vardı. Şirket 2021 yılının sonlarına doğru uzlaşma uygulamasını

başlattı. Uzlaşan işçilere alacaklarını, haklarını ödemeye başladı. Bunun üzerine 50-60 kişi uzlaşmadan yararlandı, dosyalarını geri çekti”.

Uzlaşan İşçilere Her Şey Yasak!

Yıllarca sürecek hukuksal mücadeleyi göze alamayıp mecburen uzlaşmayı seçen işçilerin işveren avukatlarıyla teke tek görüşmelerini aktaran Karalar, kimin ne kadara uzlaştığının da bu görüşmelerde her işçi için ayrı ayrı belirlendiğini anlattı. “Rakamlar kimseye verilmiyor. Sadece avukatınız gidiyor, her kişi tek tek uzlaşıyor. Uzlaşmanın metinleri diğer kişilerle paylaşılmıyor. Kimisi 300 bin liraya, kimisi 200 bine, kimisi daha düşük miktara uzlaştı. Uzlaşmaya oturan silikozis hastalarına yürüyüş, toplantı, basına açıklama yapmak gibi konularda yasaklar getirildi. Bunun için bir protokol imzalandı. Karşılığında maddi yükümlülükler konuldu.”

Ben De Akciğer Kanserinden Öleceğim

“Peki siz neden uzlaşmaya oturmadınız” sorumuza Karalar kendisi ile ilgili korkunç bir gelecek öngörüsünü de içeren şu yanıtı verdi; “Birinci sebebim, yaşamış olduğum işyerindeki sıkıntılar ve haksızlıklar. İkincisi de bu silikozis hastalığından ve akciğer rahatsızlığından bir sürü arkadaşımı kaybettim. Onlara karşı manevi sorumluluğum vardı. Birinin bu işi yapması lazımdı. Çalıştığım bölümden birçok arkadaşımı kaybettim. 10 kişinin üzerinde vefat etti birkaç yıl içerisinde. 23 tane arkadaşım silikozis tanısı konmadan geçmiş yıllarda vefat ettiler. Hepsi akciğer kanserinden! Bende şu anda kanser yok fakat 17 kez tomografi çekildi. İleride ben de büyük olasılıkla akciğer kanserinden vefat edeceğim!..”

Sorumlu Müdüre Sadece 10 Ay Ceza!

Karalar’ın sürdürdüğü ceza davası açıldıktan beş yıl sonra sonuçlanmış. “Davanın fabrika müdürleri ve işyeri hekimini de içine alacak şekilde genişlemesini istedik. Kabul edilmedi. Oysa ki bunların da doğrudan sorumluluğu var

tüm hastalıklarda. Mahkeme sonucunda bölümün sorumlu müdürü için 3 ay çalışma hak mahrumiyeti ve 1 yıl hapis cezası verildi. Sabıkasız oluşu, iyi hali dikkate alınarak 2 ay indirim uygulandı. Kalan 10 aylık hapis cezası için denetimli serbestlik hükümleri uygulanacak”.

Silikozisi Duyan Kimse İş Vermiyor Bana

Silikozis hastası olarak emekli olduktan sonraki yaşamını nasıl sürdürdüğünü ve yeni bir işe girme çabası olup olmadığını sorduğumuz Karalar’ın anlattıkları silikozis hastalarının sadece sağlık sorunu değil ekonomik olarak da çok zor bir yaşam sürdürdüklerini ve çalışma hayatından kopmak zorunda kaldıklarını gösteriyor. “Altı yıldır İŞKUR’a kayıtlıyım. İş görüşmelerine gidiyorum. Meslek hastası olduğumu öğrenince hiç kimse iş vermiyor. Köyde arazim vardı, satarak harçlığımı giderdim ilk etapta. Maaşım yetmediği için almış olduğum tazminat da bitti. Epey zor bir durumdayız. Yine de hastalığın ilerlemiş safhalarında, tekerlekli sandalyeye mahkum olan, solunum cihazıyla yaşayan arkadaşları gördükçe hamdolsun diyorum. Şu an için kendi ihtiyaçlarımı giderebiliyorum. Düz yolda yürüyebiliyor fakat rampa, merdiven çıkma veya efor gerektiren işlerin hiçbirini yapamıyorum. Bu da beni maddi yönden sıkıştırıyor. Evlenecek çocuklarım var. Elimden geldiğince kişisel harcamalardan temizlik, giyim kuşamdan kısıyoruz.”

Patronlar Geçmiş Olsun Demek İçin Bile Aramadılar

Karalar, ömrünün 26 yılını verdiği işyerine ciğerlerini bırakarak ayrılmak durumunda kaldıktan sonra patronlar tarafından bir kere bile aranmadığını söylüyor; “Hiçbir şekilde işyerinden ‘Geçmiş olsun bir ihtiyacın var mı, bir sıkıntın var mı?’ denmedi. Muhatap alınmadık.”

Hasan Hüseyin Karalar şimdi Bozüyük’te bir yandan kendisini sakatlayan patronlardan

hakkını arıyor öbür tarafta yaralanmış
ciğerleriyle yaşama tutunmaya çalışıyor...

* Bu yazı ilk olarak 16 Nisan 2022 tarihinde
Evrensel Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

Em(ek)olojik Modelden İşçi Sözleşmelerine

Sultan GÜLSÜN

Çevre Mühendisi & İSG (MSC)



“Yaşlanma vb. yoluyla doğal bozulma dışında, yarın da bugün olduğu gibi aynı normal güç, sağlık ve tazelik ile çalışabilmeliyim. Bana sürekli olarak "kurtarmak" ve "yoksunluk" müjdesini vaaz ediyorsunuz. Çalışma süremi normal süresine ve sağlıklı gelişimine uygun olacak kadar harcayacağım, harekete geçireceğim ve emeğe aktaracağım. İş gününün sınırsız bir şekilde uzatılmasıyla, benim üç günde geri yükleyebileceğimden daha fazla emek gücünü bir günde kullanmamalısınız. Benim emeğimi kullanmakla, onu yağmalamak çok farklı şeyler. Bana bir günlük emek gücü için para ödüyor; yitirdiğim çevre ve işçi sağlığımla yaşamımdan üç günümü kullanıyorsunuz. Bu bizim sözleşmemize aykırıdır.”

Üretim sürecinin gürültüsü içinde olan emekçinin sesi ile...

Yaşadığımız evrende hem insanlar hem de diğer canlılar ile fiziksel, biyolojik, toplumsal üretim ilişkileri kurmaktayız. Doğal veya yapay bu mekanlarda çevresel döngüler sayesinde yaşam devamlılığımızı sağlarız. Bu mekanların küçük boyutlu birimleri de işyerleridir ve üretim öznelere de emek aktarımında bulunan işçilerdir.

Kapitalist tüketim var olduğu dönemlerden itibaren kirletici faaliyetleriyle doğayı ve doğal varlıkları birer meta olarak görüp kullanma anlayışına yönelmiştir. Sanayileşme dönemi, çevresel planların etkili olmadığı bir dönemken salt sanayileşmeyi amaçlamış; çevre faktörünü göz ardı etmiştir. Dolayısı ile çevre ve çalışan sağlığı aynı oranda birbiri ile etkili olmakta ve süreçlerde birlikte değerlendirilmeyi gerektirmektedir.

Çevresel sağlık koşulları oluşturulmuş bir dünyayı gelecek nesillere verme sorumluluğu, doğal varlıkların sömürülmemesi ve sürdürülmesi ile mümkündür. İşyerlerindeki organizasyonda yönetim, teknik özne ve emek özneleri çevresel kirlilikten eşit oranda etkileneceğini fark etmeli ve planlama sürecinde birlikte bulunmalıdır. Bu nedenle de işyerlerinde hiyerarşiden ötürü kurulması zor olan iletişimi kurmayı önceleyen ve ortak mücadele verme kültürüne sevk edecek bu çalışma sözleşmelerde hukuken teminat altına alınmalıdır. Çevre sağlığını temin edici hedefler bu boyutların akabinde taraflarca değerlendirilerek belirlenmeli ve uzun dönem taahhüdü verilerek güvence altına alınmalıdır. Faaliyetlerin ve kirleticilerin ekolojik derecelendirmesini sorunsallaştırmanın ve emek temelli derecelendirme sözleşmelerine geçmenin bir parçası işçinin anlaşılması anlamına gelir.

Çevre

2872 sayılı Çevre Kanunu'na göre çevre "canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı" ifade etmektedir. Canlı ve doğal varlıklara olumlu yahut olumsuz faktörlerin bütününe çevre denir. Doğal yaşam bilimsel dengelerden ileri gelmektedir. Bir canlı türü olan insanın da çevre ile bağında dengeler söz konusudur. Bahse konu olan denge, sistemler ve doğal döngüler ile birbirine bağlı ve uzun sürelidir.

Çevresel Sorunlar

Çevrenin sorunları toplumsal ve ekonomik izleçlerle takip edilebilecek ilişkiler ağında küresel etkilerin izini sürmemizi kaçınılmaz kılar. Hava, su ve toprak gibi doğal varlıklarda oluşan kirlilik, iklim krizi, tehlikeli atıklar, ozon tabakasının tahribatı, asit yağmurları, çölleşme, biyolojik çeşitlilik kaybı, deniz ve okyanus kirliliği, ormansızlaşma gibi çevresel

ihtilafları sınır tanımaksızın tehlikeye koşullandırmakta; canlıların sağlığı ve doğal devamlılığı etkilemektedir. Bahse konu olan sorunların çözümü, kamu ve özel çalışma ayrımı gütmenden devlet ile sivil toplum çabalarını gerektirir. Çevre sorunlarının büyük oranda doğanın kendi dinamiğinden kaynaklı sorunlar olmaması ve belirli faaliyetler/üretimler neticesinde olduğu bilinmektedir. Çalışan sağlığını da eşyaklaşımli olarak büyük parça dünyanın bağıl küçük parçası olan çalışma alanlarında kurgulanması parçadan bütüne ilgisini kurar. Eşgüdümsel yaklaşımla organizasyon koşullarınca değerlendirme yaparak, riskleri azaltma önlemlerini belirleyerek risk düzeylerinde düşüş sağlamak da mümkündür. Kazaları (cinayetleri), ehemmiyet gerektiren olayları, yaralanmaları ya da meslek hastalıkları hususunda alınabilecek tüm çözümlerde veri akışı önemli yer tutar ve şeffaflık ile işçilere ibraz edilecek veri akışıyla destekleniyor olmalıdır.

Çevresel kirlilik kaynaklarının belirlenmesi ve risklerin analiz edilmesi hususunda olan veya ileride oluşabilecek çevre yükümlülüklerinin belirlenmesine katkı sunacak olan bu çalışma ile çalışanlara karşı sağlık koşulları hakkında cevap verme zorunluluğu ve çevresel riskleri azaltma yükümlülüğünün sağlanması amaçlanmaktadır.

Çevre sağlığının işçi sağlığı ve iş güvenliği perspektifini destekleyici rolü, işyerlerinde çevresel etkenlerin göz önünde bulundurulması, alınan kararların uygulanması için önemlidir. Böylelikle işyerlerinde ulusal veya uluslararası mevzuatlara uyumun artırılması, çevresel kirliliklerde eforun çözüme yönelik harcanmasının planlı olarak gerçekleştirilmesi, tüketim itibarı, acil durumlara ve kazalara karşı hazırlıklı olunması ve etkilerinin azaltılması, kirliliğin kaynaktan başlayarak kontrol altına alınması ve

azaltılması, sisteme girdilerin kontrol edilmesi, faaliyetlerin çevreye olan etkisi ve çevre risklerinin belirlenerek kontrol edilebilir olması, entegre dokümantasyonun oluşturulması ve meslek hastalıkları için sağlıklı verilerin toplanabilmesi, çalışan sağlığının teminat altına alındığının belirtilmesi ve çalışma koşulları düzeltilerek çalışanlara kendilerinin güvende olduğunun hissettirilmesi işçi sözleşmelerinde de açıkça belirtmeli ve işçi bilgilendirilmelidir.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği

İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin koordinasyonunu sistematik olarak ele almak için birbirini tamamlayan sistemlerle desteklenmesi gerekir. İşçi sağlığı ve iş güvenliği alanında hedeflerin ortaya konulması, organizasyonun oluşturulması, planlamanın yapılması, uygulamanın değerlendirilmesi ve sonuçlara göre düzeltici faaliyetin gerçekleştirilmesi bu sistematığın temelleridir. Bu planlamanın önceliği iş kazası ve meslek hastalıklarını durdurmaaktır.

Başarı Faktörleri

Başarılı uygulama, ilgili taraflara etkin bir emekoloji sisteminin var olduğunu taahhüt ederek güvence sunmak için önemlidir. Ürün, süreç, makine ve teçhizat ile tesislerde planlanan değişiklikler, taşeronlar dahil çalışan veya dış tedarikçilerdeki değişiklikler çevresel boyutları ve informasyonu, değişim yönetiminin parçası olarak da güvence altına almalıdır. Çevre hedefleri belirlenirken su, yakıt, enerji, hammadde, kimyasal madde tüketimi ve atık miktarını azaltan, geri dönüşümünü sağlayan uygulamalar; işçi sağlığı ve güvenliği yönetimindeki hedeflerde de sağlık ve güvenlik halini tehdit eden tüm risklerin değerlendirilerek yönetilmesi baz alınır. İşçilerin çalışacağı departman/proseslerle ilgili maruz kalacağı çevresel kirleticiler ve daha önceden gerçekleşen iş cinayetlerinin verisinin

yapılacak olan işçi sözleşmesinde belirtilmesi ve belirtilmediği durumlarda işçi tarafından talep edilmesi önemlidir.

Uygulama Politikasının Çerçevesi

Bu bağlamda taraflar, çevre politikasının çerçevesini “çevreyi korumak, organizasyonun uygunluk yükümlülüklerini yerine getirmek ve sürekli iyileştirme” olmak üzere üç temel ile taahhüt eder. Su kalitesi, kaynakta atığın azaltılması, geri dönüşüm, tehlikeli atıkların kontrolü, gürültü kirliliğini önleme, termal konfor sağlama veya hava kalitesine atıfta bulunabilecek bu taahhütler iklim krizi etkilerini azaltmada, ekosistemleri korumada ve onarmada da rol oynamalıdır. Organizasyonlar sisteme uyumluluğunu tayin ederek ve öz beyanda bulunarak veya taraflarla ilgili uyumluluğun tayinini araştırarak veya organizasyonun dışından bir tarafça öz beyanın uyumluluğunun araştırılmasıyla veya dış organizasyon tarafından araştırılması hususunda dahiliyet sağlamalıdır.

Kapsamın Tayini

Kapsamın tayini, uygulanacak/uygulanmakta olan emekolojik sistemin çerçevesini anlaşılır kılmakta ve sınırlarını çizmektedir. Esnek işlerin artması, güvencesizlik, çalışma hayatındaki emeklilik yaşının arttırılması gibi yaşanan bu ve benzeri değişiklikler işyerlerinde var olan risklere işaret etmektedir. İşletmelerin karşılaşılabileceği bu risklerle mücadele edebilmesi için işçi sağlığı ve güvenliği çerçevesinde iş kazaları ve meslek hastalıklarının sürekli azaltılması, önlenmesi ve iyileştirilmesini önerir. Kapsam tayin edilirken yönetimin taahhüdü ve kararına bağlıdır. Önleme çalışmalarının etkinliğin arttırılabilmesi için gerekli şartlar; eğitim, bilinçlendirme ve erken davranabilme yeteneğidir.

Planlama

Eşgüdümleme yaklaşımıyla oluşturulan süreç/süreçlerin genel amacı, organizasyonun; hedeflenen çıktılara erişebileceğini, istenmeyen etkilerini önleyebileceğini veya azaltabileceğini ve sürekli iyileştirmeye erişebileceğini güvence altına almaktır. İklim krizi konusundaki önlemler nedeniyle organizasyonun tesislerini etkileyebilecek durumlar, kuraklık yaşanması halinde emisyon kontrol makine ve teçhizat kullanımını etkileyebilecek su sorunu, acil durumlar planlamada göz önünde bulundurulmalı geniş perspektiften yaklaşılmalıdır. Bu durumlarda işçi sağlığının ve iş güvenliğinin etkileneceği göz ardı edilmemeli planlama sürecine dahil edilmelidir.

Planlama Faaliyeti Olarak Risk Değerlendirmesi ve Kontrollerin Belirlenmesi

Planlamanın ardından, çevresel hedeflerin oluşturulması çevresel sürdürülebilirliği (kalkınma değil doğal döngülerin devamlılığı anlamında) merkeze alan iş süreçleriyle belirlenebilir. Organizasyon sağlıksızlık halini ve neden olabilecek etkenleri tanımlar/belirler, etkenlerin riskini değerlendirir ve ilgili kontrollerin belirlenebilmesi için prosedürü hazırlar/hazırlar. Bahse konu prosedürler, olası veya olası olmayan fiiliyatları, çalışma ortamına erişebilme imkanına sahip işçinin fiiliyatı, davranışları, kabiliyetleri ve diğer insani faktörleri dikkate alınarak çalışma ortamı dışından kaynaklanan tehlikeleri, çalışma ortamındaki altyapı, koruyucu donanım ve malzemeleri, çalışma ortamı ve iş organizasyonunun tasarımında şartları gözetilerek değerlendirilmelidir. Sağlıksızlık halinin ortadan kaldırılması (kaynakta önleme), sağlıksızlığa neden olacağı daha az sağlıksız olanla değiştirmek (ikame), mühendislik önlemlerini uygulamak (otomasyon, tecrit, uzaklaştırma, havalandırma, ergonomik yaklaşımlardan yararlanma), işaret ve uyarıları

içeren önlemler, çalışma idaresi önlemleri (çalışma süreleri, işyeri düzeni, eğitim ve öğretim, planlı bakım-onarım, iletişim, denetim/disiplin), KKD (temin/kullanım eğitimi) noktaları kilit noktaları oluşturur.

Ön Çevresel Gözden Geçirme

Ön çevresel gözden geçirme de rutin çalışma sürecinde enformasyon gereği oluşmakta olduğundan birimlerden veriler toplanmalıdır. Bu hem işçi sağlığı ve iş güvenliğinde çoğulcu katılımı hem de çevresel koşulları işçilerin değerlendirebilmesini, gözlemleyebilmesini sağlar. Çözümlemede paydaşların dahil edilmesi oldukça önemlidir. Olağan çalışma koşullarını sağlaması, işleme alma ve işlem den çıkarma gibi olağan olmayan koşulları belirlemesi, ehemmiyetli durum ve kazaları belirlemesi, satın alma ve sözleşme fiiliyatıyla ilgili prosedürleri incelemesi yapılacak ön çevresel gözden geçirme ile sağlanır.

Önemli Çevre Boyutlarının Belirlenmesi

Organizasyondaki çevresel limitlerin saptanması ve belirleme işleminin tamamlanması esas gereksinimlerindedir. Süreç akış diyagramı; arımadde tüketimi, enerji kullanımı, atık oranı gibi noktalarda miktar belirlemeye yardımcı olacaktır ve işçi sağlığı ve iş güvenliği noktasında da veri oluşturacaktır.

Süreçlerin girdi ve çıktıları çözümlenerek çevresel boyutlardaki önem durumu saptanmalıdır. Organizasyon, çevresel limitleri ve bağıntılı etkilerini çözümlenmeyi; lokal, bölgesel ve evrensel ölçekte direkt, edilgen veya kümülatif değerlendirmeye alabilir. Çevresel limitler belirlenirken organizasyon, döngüsü sağlanmış yaklaşımları benimsemeyi koşul edinir.

- a) Havaya salınan kirleticiler,
- b) Suya salınan kirleticiler,
- c) Toprağa salınan kirleticiler,

- d) Hammadde ve doğal varlıkların tüketimi,
- e) Enerji tüketimi,
- f) Enerji salımı (gürültü, ısı, radyasyon, vibrasyon, ışık),
- g) Atık ve yan ürün üretimi.

Evvelden yaşanmış acil durumlara dikkat edilmelidir. Direkt etki durumu çevresel limitlere ek olarak organizasyonda daha kapsamlı etkiye neden olup olmayacağı konusunda saptanmasını önemli kılar. Organizasyonun tesis, süreç, ÜR-GE ve AR-GE yaklaşımı, ayrıştırma dahil arımadde temini, depolama, tedarikçi yaklaşımı, nakliye, kullanıma sunum, doğaya kazanım ve doğaya zararsız dönüşümü, tekrar kullanımı/geri kazanımı dahil atık yönetimi yaklaşımıyla kontrolde tutulmalıdır. Çevresel etkilenme (boyut, şiddet, süre, maruziyet) kriterlerinde değerlendirilmeli ve sunulmalıdır.

Önem Durumunun Belirlenmesi

Çevresel limitlerin önemlilik durumunu saptamak için çevresel risklerin değerlendirilmesi ve işçi sağlığı ve iş güvenliği anlamında da belirlenmiş risklerin değerlendirilmesi gerekir. Risklerin gerçekleşme olasılığı düşük olmasına karşılık sonuçları ciddi ise (kirlenme, ceza, itibar kaybı) risk yüksek olarak önemlendirilecektir.

Geçmiş Olayların Değerlendirilmesi

Olağan dışı ve beklenmeyen durumlarda işleme sürecinin başlaması ve durdurulması geçmiş durumların değerlendirilmesiyle mümkündür. Ehemmiyet gerektiren durumların veri ihtiyacı karşılanır ve önlem adımları kararlaştırılır. Olasılığı yüksek ve ehemmiyet gerektiren olaylarda işçilerin eğitim periyodu ve hazırlanma süreci belirlenir. Ön çevresel gözden geçirme ile bağıntılı olarak ilerlerse aksiyon tasarımı kolaylaşır.

Onaylanmış ve gereklilikleri hususunda yerine getirmesi sabitlenmiş çevresel hedefler ve dokümanede edilmiş işçi sağlığı ve iş güvenliği kayıtları çalışma ortamının güvenli ve şeffaf oluşunu görünür kılar. Eşgüdümleme sistemi; dizayn etmeyi, devamlı kılmayı, kirliliği önlemeyi ve düzeltici yaklaşımları taahhüt eder. Yeni işe alınan işçiye işyerindeki kazaları ve meslek hastalıklarını, kazalanma oranı ve maruz kalabileceği ekolojik risklerin belirtilmesi işçi sözleşmesinde gereklidir.

Uygunluk Yükümlülükleri

Meslek örgütleri ve sivil toplum organizasyonları ile anlaşmalar ve organizasyonun sözleşmeye bağlanmış düzenlemelerinden kaynaklanan zorunluluklar da belirtilmelidir.

Destek

Eşgüdümlenen yaklaşımın benimsenmesi, planlanması ve uygulanması aşamasında maliyetler ortaya çıkacaktır ve bunların bütçede yer alması gerekecektir. Bu minvalde üst yönetimin finansal kaynakları garanti etmesi istenmektedir. Üst yönetim çalışmalar için bir yönetim temsilci atayabilir. Çalışması potansiyel olarak çevresel etki yaratabilecek/çevresel etkiden zarar görebilecek veya çevre yönetim sisteminde tanımlı olanlara, çevresel etkileri ya da uygunluk koşullarını tayin edenlere, çevre hedefinde katkı sağlayanlara, acil durumlara müdahale edenlere, iç tetkikleri gerçekleştirenlere, uygunluk değerlendirmesi yapanlara yeterlilik şartları uygulanır. Organizasyon, yeterliliğin kanıtı olarak dokümanede edilmiş belirlemeleri saklamakla mükelleftir.

İletişim

Organizasyon iç iletişimi, sağlık ve güvenlik kültürünü destekleyici olarak değerlendirmelidir. Organizasyonun iç yayınları, duyuru panoları, prosedür bildirimleri,

tutanaklar, öneri sistemlerinde taahhüdün bulunması halinde çevre ve işçiler için sağlık ve güvenlik kültürünün oluşması efektif olacaktır.

Bilgi Dokümantasyonu

Organizasyon yeterli oranda dokümante edilmiş bilgisel oluşturmalı ve bilgiselin sürdürülebilirliğini sağlamalıdır. Gerekli dokümante edilmiş bilgiye ek olarak organizasyon saydam, hesap verebilir, sürekliliğini ve adapte oluşunu kanıtladığı dokümante edilmiş bilgiseli de sunmalıdır.

Acil Duruma Hazır Olma ve Müdahale

Acil durumlar, ehemmiyet gerektiren durumlardır ve beklenmeyen hallerde müdahale edebilmek üzere ilgili prosedürlerle önlem almayı gerektirirler. Tanımlanan acil durumlar, alıcı ortamlara (hava, su, toprak), canlılara etkisi olabilecek olayları, afetleri ve acil durum olabilecek proses tehlikelerini içermektedir. Prosedürlerde acil durumlar için kontrol mekanizmaları ve organizasyon gereksinimleri tanımlanmalıdır. Acil durumlara müdahalenin önceliklendirilmesi, planın hazırlanması ve yöntemin belirlenmesi için prosedürün oluşturulması, prosedürün kapsamının (çevresel sağlık ve güvenlik dahilindeki olumsuz etkilerin önlenmesi ve azaltılmasında müdahale zaman aralıkları) belirlenmesi önemlidir. Acil durum prosedürü oluşturulduktan sonra düzenli aralıklarda tatbik edilmelidir. Saha personelinden oluşan takım potansiyel acil durumları öngörebilmektedir.

İzleme, Ölçme, Analiz ve Değerlendirme

Sağlık ve güvenlik hedeflerinin ilerlemesine ek olarak, organizasyonun önemli çevre boyutları, izleme ve ölçmenin tayin edilmesinde önemli etkenlerdir. Organizasyon tarafından izleme, ölçme, çözümlenme ve değerlendirme yöntemleri, gereksinimler ile koordineli ve rapor edilebilir olmalıdır.

Sürekli İyileştirme

Sürekli iyileştirmeyi destekleyen faaliyetlerin periyodu ve limitleri organizasyon tarafından tayin edilmelidir. Çevresel efor, çevre yönetim sisteminin tümünden uygulanması ya da unsurlarından fazlasının iyileştirilmesi ile geliştirilebilir.

Sonuç

Çalışma hayatında ve toplumda emekoloji kültürünün oluşturulması ve yasal hale getirilmesi önemlidir. Kirlenmiş su ve besin, kimyasallara maruz kalma gibi tehlikelere karşı alınması gereken önlemler üzerinde durur. İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin temel amacı, kaza ve hastalık şeklinde ortaya çıkan tehlike ve risklerden çalışanları korumak, zararlarını ortadan kaldırmak, ortadan kaldırılamayan tehlikeleri kabul edilebilir seviyeye indirmek, fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam iyilik halini hedefleyip yaşam kalitesini yükselterek çalışanların sağlığının olumsuz etkilenmesini önlemektir. Çevre sağlığı uygulamaları, sağlığı etkileyebilen çevresel faktörlerin değerlendirilmesi, ıslahı, kontrolü ve önlenmesini kapsar. İnsan sağlığını daha da iyileştirilmesi açısından çevre sağlığı hayati önem taşır.

Doğa Sanayi İnsan Etkileşimleri – Emegın Ekolojisi

Şafak ERDEM

Bursa Su Kolektifi



10 Nisan 2022 Pazar günü belki de türünün öncüllerinden olan ama kesinlikle sonuncusu olmayacak bir panel+forum gerçekleştirdik Bursa'da. Uzmanların yanı sıra emek ve ekoloji mücadelesinin öznesi olan kişiler de konuşmacı olarak yer aldı panelimizde. Düzenlediğimiz panelin diğer bir özelliği ise mesafeleri kısaltan ve en sonunda ortak iş ile Bursa Su Kolektifi olarak bizlerin, Polen Ekoloji Kolektifi ve SAVDER Bursa Şubesi ile bu panel vesilesi ile buluşmamız oldu. Peki, neden böyle bir panel düzenleme ihtiyacı hissettik? İnsan bedeninden doğanın bedenine tahribata yol açan faaliyetleri ve hak ihlallerinin izini sürme yolculuğumuzun ilk durağı nasıl başladı? Aslında bazılarımızın beyinde bu işaret fişegi çok daha önce yakılmıştı. Geçen sene Ekoloji Birliği ve Polen Ekoloji Kolektifi'nin birlikte düzenlediği 'Madenciliğin Politik Ekolojisi Sempozyumu'nda Aslı Odman'ın Emek ve Ekoloji Mücadelelerinin Ortaklığı başlıklı sunumunda; bir işçinin ölümünü çevre felaketinin işaret fişegi olarak tanımlaması belki de emek ve ekoloji mücadelelerinin

ortaklığı hatta zarureti hakkında söylenmiş en temel ifade olabilir. Bizlerde bu işaret fişeginin gösterdiği yoldan ilerleyerek yine kendi ifadesiyle peygamber beklemek yerine felaketlerden haberler veren Truvalı Cassandra olmaya karar verdik. Tüm panelistlerin ve paydaşlar adına görev alan konuşmacıların neredeyse tamamının kadınlardan oluşmasıyla da günümüz Cassandra'ları olarak yer aldık.

Birinci oturumda Aslı Odman 'İnsanın Bedeninden Doğanın Bedenine' başlığı altında kıyımın nasıl sistemli bir şekilde gerçekleştiğini ortaya koydu. İşçinin bedeninden başlayan yok edişlerin doğaya doğru nasıl uzandığını çarpıcı grafikler ile açıkladı. Belki de olayı en iyi özetleyen anlardan biri sunumun başında çalan Nesimi'nin eseri idi. Tüm salon bir ağızdan 'Bedenimde değil ruhumda sızı oy oy ruhumda sızı' sözleriyle eşlik etti. Doğayı öldüren sistemin insanı da nasıl öldürdüğüne; Aslı Odman'ın sunumunu kısmen ve seçici olarak deşifre ederek gelin bir daha yakından bakalım.

‘Çevre katliamının işaret fişegi olarak işçinin ölümü’

- Marmara Denizi ‘ölmeden önce’ ölenler: Dilovası, Ergene, Bursa, Bandırma vb. bölgelerdeki fabrikalarda çalışan enerji, tekstil, tarım işçileri...

- İşçinin bedeni: kapitalist ‘çalışma toplumlari’ normunda ‘esamisi’ okunan insan türü olduğundan, kıyımı onda göstermek önemli. Hayat için ölü canlar saymak... Bazı işkolları için iş cinayetlerinin dağılımına baktığımızda Tarım, Orman (20,67) İnşaat, Yol (20,51), Taşımacılık (10,26), Metal (9,94) sektörleri en yoğun en görünür iş cinayetlerinin görüldüğü işkolları.

- Bursa Kirazlıyayla’da vinç operatörü, Lübnanlı Meyra Madencilik şirketinin inşaat sahasında demir kaldırma çalışması yapan vinç kamyonu bağlantı yerinden ayrılıp devrildi, vinç zincirinin altında kaldı, köylüler ekokırım projesi için karşı eylem yapıyor.

- Bir pıdecide çalışan moto kurye sipariş götürürken bir tır motosikletine çarptı.

- Bursa U.Ü. Tıp Fakültesi Hastanesi Kalp Damar Cerrahisi Birimi’ndeki asistan, çalışma hayatında karşılaştığı baskıyı da anlatan 6 sayfalık bir mektup bırakıp intihar etti.

- Tarlalarına çalışmaya giden çocuklar traktörle devrildi.

- Suriyeli mevsimlik tarım işçisi akşam kaldıkları çadırın 500 metre ilerisinde bulunan azmağa düştü.

- Krom madeninde bir iş cinayeti daha. Kısmet ocağında bir işçi gündüz vardiyası için yeraltına inerken asansördeki su borusu yerinden koparak başına çarptı.

- Mermer ocağında aşçı ve bekçinin aileleri 4 gündür kendilerinden haber alamadı. AFAD ekiplerinin araştırması sonucu ocakta bir direğin yanında karlar altında donmuş olarak bulundu.

- Geçen ay Sur Yapı’nın yaptığı Bursa Marka AVM ve rezidans inşaatında çalışan işçinin kule vinçten kafasına demir düştü ve bareti delip geçti, 4 çocuğu vardı.

Kapitalizmin ikiz sınırları olarak ‘üretim faktörleri’ emek ve doğa!

“Sermaye birikim sürecinin, üretim araçları belli; toprak/doğa, emek, makineler. Canlı emeği, yani bütünsel olarak çalışan insanı alıyor. Çalıştığı sürede ürettiğiyle bir kısmını, ölü emek yani metalar ve yeni üretim araçları, makineler haline getiriyor.

İkinci sürece kattığı, üretim aracı haline getirdiği ise; hammaddeye, enerjiye, kaynağa çevirdiği çevre, doğa, toprak, su, hava... Dünyada var olan maddelerin hammaddeye, madenlere, enerjiye dönüştürülmesi için pek çok kimyasal ve fiziksel süreçler mühendislik vesilesi ile geliştirilmiş.

Bu araçlar, kompleks ara süreçler aklımızı karıştırırsa da sermaye birikim sürecinde emek ve doğayı ortaklaştıran kaynağa çevirme, bunu yapmak için de “canını/canlısını ölçme, biçme, tasnif etme, sayma, sonunda araç ve ölü hale getirme”dir.

- Bir nesilde çiftçilikten, maden işçiliğine veya sera işçiliğine geçişte emekçinin bedenine, toprağa, ağaca, suya, havaya olanlar arasındaki paralellikler! [Kömür Senesi, Ölüm Senesi!]

- Maden sahalarında (asbest içerikli bölgelerde!) patlama sonucunda işlem sırasında ve atık havuzlarına savrulan toksik suların/asbestin/tozların işçiye, köylüye, yerleşim yerlerine, bitkiye, hayvana nüfuz eden cari ve gelecek felaket.

- Plastiği ithal etmek, ölümü ithal etmek: Kayışlara bedenini kaptıran geri dönüşüm işçileri, mikroplastik ve başka toksiklere boğulan su, toprak.

- Borçlanma ve aşırı çalışma kısılcığında emek ve ruhsallık (Bedenimde değil, ruhumda sızı...)

- Şirketleri takip etmek; küresel meta zinciri dışında kalan, metalaşma üzerinden zincirlenmemiş (ev içi kadın emeği dahil) neredeyse hiçbir üretim süreci yok! Bu gücünü

kendi tüzel kişiliği ismi altında olmayan daha ufak işyerleri ile ilişkiye geçerek kurar. Bu coğrafi eşitsiz ağları, merkezdeki güçlü şirketlere varıncaya dek takip etmek önemli!

Emek ve ekoloji mücadelesinin ortaklığına dair; Emekoloji

Artık emek mücadelesi kitleleri arkasından sürükleyecek, bu yangın yerinde bir patika sunacaksa, yalnızca dar manada insan türünün çalışmaya mahkûm işçi sınıfına daraltamaz bakışını. Kendisiyle beraber sömürülen, kendi türü dışındaki canlıların ve doğanın sömürüsünü bu krizin parçası olarak ele almak zorunda. Yani artık emek hareketinin diline, eylemine, işbirliğine ekoloji gündemi dahil edilmek zorunda. Yani; ne olursa olsun istihdam istiyoruz, işyerimiz çevreyi kirletiyorsa da yine de istihdam, ücretlerimizi istiyoruz, sosyal haklarımızı istiyoruz, modern bir ev, tüketim dünyasında biz de üst sınıflar gibi arzularımızı dindirmek istiyoruz, örtük olarak dünyanın yağmasından biz de pay istiyoruz diyemez.

Aslı Odman bu çerçeve içinde yaptığı sunumunda 2013-2021 senesi arasında İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin ulaşıp, derlediği Bursa'da yaşanan iş cinayeti verilerini sunarak, ana hatları ile analiz etti. **Buna göre İşçi Sağlığı ve İş Güvenli Meclisi'nin tespit edebildiği kadarıyla 2013-2021 arasındaki 8 yılda en az 624 işçi Bursa'da iş cinayetlerinde hayatını kaybetti. Odman, bunun en az 5 ila 6 misli kayıt altına alınmamış, zamana yayılmış iş cinayetleri olan ölümlü meslek hastalıkları, ve hiç ulaşılamayan kayıt dışı ani ölümlü iş cinayetlerinin ve işyeri intiharlarının oluşturduğu buzdağının sadece görünen yüzü olduğunun altını çizdi.** Bu kısıt içinde en fazla can kaybının yaşandığı işkolları yüzde yirmi ile tarım/orman, yine yüzde yirmi ile inşaat/yol ve yüzde on ile taşımacılıktı. Bursa'nın tarımla olan hala sıkı bağı işaret fişeği

olarak iş cinayetinin görünür işkollarına da yansımıştı. *"Buzdağının ucunda en fazla 'kurban' veren tarım-orman işkolu ile en büyük #işcinayeti nedeni 'trafik kazasını' yanyana koymak mümkün mü? Peki ya yükselen kentler, mega mega projeler, doğaya iri iş makinelerle saldıran maden şirketleri ile 'yüksekten düşme' ikinci #işcinayeti nedenini?"* diye sordu Odman. En fazla İSİG Meclisi tarafından kaydedilen iş cinayeti bu ilçelerde yaşanmıştı: İnegöl, Osmangazi, Nilüfer, Gemlik... Bu ilçeler sıralamasını, ekosistemlere müdahale, yağma, atıkların bırakıldığı 'çalışma havzaları' haritaları ile örtüştürerek bakmak gerekliliğini konuştuk. Yaş gruplarına göre iş cinayetlerine baktığımızda SGK'nın resmi 'iş kazası' verilerini kurduğu 'resmi işçi' içinde görmediği 18 yaşından küçük "yüzde 6" ile 65 yaş üstünden "yüzde 3" rakamlarının ardında gizli kuşaklar arası adaletsizlik göze çarpıyordu. Bir başka resmi görünmezlik resmi de toplumsal cinsiyetin önemli kurucularından biyolojik cinsiyete dairdi. Emeği yaşarken görünmez/'sayılmaz' olan cinsiyet, çalışırken ölünce de görünmez kalıyor, İSİG Meclisi tarafından kayıt altına alınabilen iş cinayetlerinde bile, kadınların iş cinayetinde hayatını kaybetme oranı yüzde 8 ile istihdama katılımının da çok gerisinde gözüküyordu. Görünenleri kapatan güçlülerin yavaş suçları idi.

İkinci oturumda ise panelimize Bursa Su Kolektifi adına 'Suyun Akma Hakkından İnsanca Yaşama Hakkına' diyerek bütüncül bir bakış açısıyla eko kırım projeleri ve emeğin sömürüsüne Türkiye ve dünyadan örnekler vererek devam ettik.

Tüm metalar emeğin ve doğanın sömürüsüyle yaratılır

-Doğadaki varlıkların hakları; var olmalarından ve doğaları gereği. Aynı suyun akma hakkında olduğu gibi. Diğer bir karşılığı ise İnsanında insanca yaşama hakkı. Sürecin

her aşamasında yaşanan emek sömürüsü işçilerin yaşamında ve doğanın altüst edilmesinde de yıkıma yol açmaktadır.

- İklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık, sel, orman yangınları ve diğer felaketlerin sayısı dünya çapında her geçen gün artmakta. Soruna en az neden olan kesim en olumsuz koşullara da en çok katlanmak zorunda olanlar. Toplumun yoksul kesimleri, kadınlar, çocuklar, yaşlılar...

- Dünya nüfusunun %30'undan fazlası yetersiz su kaynağı problemiyle mücadele etmektedir. Dünya çapında üretilen toplam gıdanın %40'ı sulanabilen tarım arazilerinde üretilmekteyken bu arazilerin dünyadaki tüm tarım arazileri içindeki payı %20'dir. Tarımsal üretimin 2050 yılına kadar yaklaşık %70 oranında artırılması gerektiği tahmin edilmektedir. Artan nüfus tüm sektörlerin suya ihtiyacını arttıracaktır.

- Çevresinde 60 milyon insanın yaşadığı Aral Gölü tamamen kurudu. Suyun olduğu yerde şu anda tuz yığınları bulunuyor. Tahminlere göre ekmeğini bu gölden elde eden 60.000 insan işsiz kalmış durumda. Şirketlerin ekokırım projelerinin 'kamu yararı' sayılmasındaki en büyük etken olan istihdam vaadi balonu da böylelikle patlamış oldu.

- Tekstil sektörünün gelişmiş ülkelerde imalat sanayi içindeki payı devamlı düşerken, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde yükselme eğilimi göstermektedir. Hızlı moda markaları üretim politikası olarak aşırı tüketimi teşvik ediyor, bu durum da tüketicilerin kıyafetleri artan bir hızla satın almasına ve aynı hızla atmasına neden oluyor. Sömürücü emek uygulamaları ve artan tekstil atığı seviyeleri nedeniyle ucuz maliyetlerini koruyor bu sektör. Moda endüstrisi şiddetli su ve hava kirliliğine neden oluyor.

- Türkiye'de 1995'den beri azo boyar maddelerin üretimi ve kullanımı yasak. Ancak 30 ppm'in altındaki azo boyar maddeli ürünlerin ithalatı serbest. Ter yolu ile vücuda temas ediyor ve kanserojen etki gösteriyor. En fazla kullanıldığı ürün Hindistan'dan gelen

kaşmir şallar. Uzakdoğu'dan gelen bazı ürünlerde 400 ppm'e yakın azo boyarlı maddeye rastlanabiliyor.

- Çin, Hindistan ve Bangladeş'te nehirler arıtılmayan atık sularla biyolojik olarak ölü bölgelere dönüştü. Sentetik giysiler tarafından dökülen küçük plastik mikro lifler, su varlıklarını ve gıda zincirini olumsuz etkiliyor.

- Yamuna, Hindistan'daki en kutsal nehir Ganj ile birlikte dünyanın en kirli yerleri arasında gösteriliyor. The Guardian'da yayınlanan habere göre: "Her gün nehre giren 1,5 milyar litre arıtılmamış kanalizasyon ve 500 litre endüstriyel atık var." Türkiye'de de Ergene nehri en kirli nehirlerden biri. Her gün OSB'lerden 700 bin m3 atık su Marmara Denizi'ne karışıyor.

- Geçen senenin başında Marmara Denizi'ni de öldürdük; Bakanlığın ilk günlerdeki açıklamaları müsilağın doğal olduğu ise de kamuoyunun tepkisi ve devamında yabancı basında 'Marmara Denizi Öldü' başlıkları, bizler gibi ekoloji örgütlerinin ve uzmanların yoğun baskısı sonucunda durum geç olsa da idrak edilmişti ve yüzey temizliğine geçilmişti. Sorun müsilağın gibi gösterilmesine rağmen araştırılması gereken konu müsilağ değil Marmara Denizi'nin kirliliğidir. Bu kirliliğin niteliksel olarak sembolü ise Ergene derin deniz deşarjıdır.

İnsanı öldüren doğayı da öldürüyor!

'İşçi cinayetlerinde, meslek hastalıklarında, can veren işçilerin bedenleri, çevre felaketinin alametidir.'

- Alman ilaç ve kimya şirketi Bayer, ABD'de satılan glifosat etken maddeli tarım kimyasalı RoundUp'a karşı açılan davalarda anlaşma yoluna gitti. Glifosat etken maddesi nedeniyle kansere yol açtığı iddia edilen RoundUp, Türkiye'de de satılıyor. Türkiye'de glifosat kullanımı yıllık 8 bin tonu buluyor.

- Endüstriyel tarım önce tarım işçisinin bedeninde zarara başlayıp devamında

tüketiciye sağlıksız gıda sunarken; doğayı, suyu, toprağı da yok etmektedir. Köylüleri de üretimden koparmaktadır. Köylü toplulukları bizdeki gibi birçok yerde yoksulluk ve borca sürüklenmektedir. Patronsuz küçük üreticiyi yerinden eden bu sistem diğer bir yandan enerji ve maden şirketlerinin kırsala girişlerini kolaylaştırmaktadır.

- Mevsimlik tarım işçileri her yıl 1500 km. mesafeden geliyor, insanlık dışı çalışma ortamı yetmiyormuş gibi insanlık dışı şartlarda yaşıyorlar.

- Neoliberal politikaları büyük bir hevesle kabullenen iktidar özellikle 2007'den sonra dağ, taş, mera, tarla, orman demeden tüm alanları maden firmalarına açmış, sömürge madenciliğine geçiş yapmıştır. Maalesef ülkemizde yürütülen ÇED süreçleri de bunu ortaya koyar niteliktedir.

- Bursa Orhaneli İlçesi'ne bağlı Başköy'de yaşayan kadınların 4 yıl önce başlattığı hukuk mücadelesi zaferle sonuçlandı. Mermer ocağı işletmecileri 100 bin dönüm araziyi kullanılamaz hale getirip, Başköy'ü terk etti.

- Yenişehir'e bağlı Gökçesu Köyü'nde 5 mermer ocağından sadece biri aktif olarak faaliyet göstermekte. Diğer dördü faaliyetine son verip, alanı terk etmesine rağmen ÇED dosyalarında taahhüt edilen rehabilitasyon projeleri hayata geçirilmedi. 10 yıldan uzun süredir halkın sağlığı ve güvenliği ile yaban yaşamı tehdit ediyor.

Son bölüm olan 'Kapitalizm ve İnsan Faktörü; İşçinin Sözü'nde kürsüde her sektörden emek ve ekoloji mücadelesinden olan yurttaşlar aktarımda bulundu.

- Kirazlıyayla Maden Ocağı mücadelesinden Kaniye Karasu; madenin karın doyurmayacağını, köylerinde her şeyin yetiştiğini ama firmanın faaliyete geçmeden dahi tarımsal üretimlerinin aksadığını kaydetti. Mücadeleye devam edeceklerini buna mecbur olduklarını söyledi.

- Ev işçisi Çiğdem Özbey; pek çok farklı sektörde çalıştığını, hakaret ve aşağılamalara, sebepsiz işten çıkarılma gibi hak ihlallerine uğradığını aktardı. Temizlik işçisi olarak sağlıksız çalışma koşulları, düşük ücret uygulaması ve sosyal güvence olmadan çalışmanın zorluklarından bahsetti.

- Tekstil işçisi Fatma Okur; emeğiyle geçindiğini, çocuklarının geleceği için çalıştığını ama kalitesiz kulaklıklar sebebi ile işitme kaybı yaşadığını ve gelecek kaygısı sebebi ile çalışmaya devam etmek zorunda kaldığını aktardı.

- Emekli enerji nakil hattı işçisi çocukluğundan beri gözlemediği yaşam alanındaki yöresel çiçeklerin nasıl kaybolduğunu, onları görmek için artık sadece tek korundukları yer olan Mezarlık'lara gidebildiklerini, kum ocakları ile dere yataklarına müdahaleyi, kuruyan dereleri, ekolojinin nasıl değiştiğini aktardı. Yüksek gerilim hatlarında yıllarca çalıştığını, hiçbir yılbaşını ailesiyle geçiremediğini ve emeklilikten sonra da beyin sapında tümör teşhisi sebebiyle riskli bir ameliyat geçirdiğini, meslek hastalığı kavramı ile tanıştığını anlattı.

- Cam işçisi Arif Cinpolat; 15 yıldır bu sektörde çalıştığını ve ikisi akciğer kanseri olmak üzere 6 arkadaşını kaybettiğini söyledi. Camın sonsuz geri dönüştürülebilmesine rağmen fabrikalarında sadece %55'inin dönüşüm olduğunu geri kalanın yine doğadan hammadde elde etme suretiyle üretildiğini, bunun da daha çok kum ocakları anlamına geldiğini kaydetti.

- Zehir akan Nilüfer Çayı çevresinde, Yıldırım İlçesi Samanlı Mahallesi'nde yaşayan Altan Konuk; yüzmeyi Nilüfer Çayı'nda öğrendiğini, tarımsal sulama amacıyla kullandıklarını aktardı. Bugün ise tüm mücadelelere ve kurumlara verilen dilekçelere rağmen Nilüfer kirli akıyor.

Emeklilikte Devrimci Demokratik Sendikal Mücadele ve Güncel Taleplerimiz

Veli GÜNER

Emekliler Dayanışma Sendikası Üyesi

veliguner@gmail.com



Giriş

SSK, Emekli Sandığı, BAĞ-KUR, **SGK** olarak bugünkü biçimini almadan önce, hak sahibi üyelerinin (mensuplarının) yaşlılık, çalışamaz duruma düşme, analık, malullük, ölüm, kaza ve meslek hastalıklarına uğradıklarında korunmaları için kurulmuştu. Mensuplarının sayılan sebeplerle çalışamaz duruma gelmelerinden sonra yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli kaynakları sağlamak adına, yasal hükümlere bağlanarak kurulmuş ve mali kaynaklarını da mensuplarından kesilen primler ile oluşturan kurumlardı. Yönetimi ve Denetimi Devletin (Hükümet, Bakanlıklar, İlgili Kurumlar, Sermaye Temsilcileri ve İşçi Temsilcileri) doğrudan egemen güçlerince

yapılmakta olan kurumlardı. Bu kurumlar sermayenin, devletin özel gayret ve çabalarıyla, sahip oldukları tüm fabrikaları, hastaneleri, poliklinikleri, sanatoryumları, dinlenme ve tedavi merkezleri, arsaları, binaları vb. tüm varlıklarıyla, doğrudan, yasal kılıfına uydurularak Sağlık Bakanlığı ve Çalışma (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) Bakanlıklarına devredilmiştir. Oysa bu kurumlar ve edindikleri varlıklar, üyelerinin primleriyle oluşmuştur. Dolayısıyla bu yapıların birleştirilmesi ile oluşturulan SGK da, bu kurumlara prim ödemiş olanların kolektif mülkiyetidir ve esas sahiplerine devredilmelidir. Yönetimi ve Denetimi prim ödemiş olanların üye oldukları sendika, dernek gibi örgütlerce yapılmalıdır.

Günümüzün sigorta anlayışından farklı olarak “Sosyal Sigorta” Kavramı işçilerin çalışma dönemleri boyunca kendilerinin ve “bakmakla yükümlü” oldukları anne, baba, eş ve çocukların sağlık giderleri ile yaşamlarını idame ettirebilecekleri yaşam araçlarına ulaşabilmeleri için gerekli kaynakları kapsar. Emekli aylıkları ve emeklilikle ilgili genel sorunların, aktif çalışma döneminden ayrı tutulması mümkün değildir. Çalışma dönemi ve emeklilik dönemi bir bütün içinde değerlendirilmeden ve bu çerçevede bir kurumsal örgütlenme inşa edilmeden mevcut sıkıntılar büyüyerek devam edecek, işçi sınıfının emek-gücünün korunması, bakımı, yeni emek-gücü üretimi (çocukların yetiştirilmesi) sorun olmaya devam edecektir.

Bu “Sosyal Sigorta” sistemi başta, büyük bir birikim oluşturan sigorta primlerinin üzerinde sermayenin özgürce tasarrufta bulunmakta zorlanması, işçi sınıfının toplumsal yapısını güçlendirmesi, işçiler arasındaki rekabeti azaltması, işçi sınıfı için bütünlüklü mücadele alanı oluşturması gibi sebeplerle sermaye tarafından kabul görmemektedir. Bunun yerine özel risklere yönelik ve işçinin bu tanımlanan risk çerçevesindeki kısıtlar içinde iş göremez duruma geldiğinde bir gelir sağlayan, tanımlanmış risklere göre ayrı ayrı sigorta edilmeleri ve prim ödemelerini öngören “Bireysel Emeklilik Sistemi” teşvik edilmekte ve desteklenmektedir.

Sendikalı, sendikasız ve kayıt dışı güvencesiz tüm çalışanların, çalışma yaşamlarına ilişkin tüm mücadeleleri ile emekli olanların mücadeleleri tam bir işbirliği içinde birlikte örgütlenmelidir. Çalışma yaşamı ve bu çalışma yaşamı sonrası emeklilik zincirleme sorunları ile bir bütün olduğundan mücadele ve örgütlenmesinin de bu bütünlüğü içermesi gerektir.

İşçi-Emekçi ve Emeklilerin fiziki ve zihinsel yozlaşmasını önlemek ve bu alandaki mücadelelerini yükseltmek, SGK birikimlerine

sahip çıkmak, yönetmek, denetlemek için taleplerimizi bu yazımızda oluşturmaya çalışacağız. Ayrıca SGK, İşsizlik Fonu, Kıdem Tazminatları için çıkarları doğrultusunda prim ödeyen, ödemeye devam eden, prim ödeme gün sayılarını tamamlamış Emekli Olmuş-Olamamış bütün hak sahipleri ile birlikte, bu taleplerimizi hayata geçirmek için gereken mücadele programını bu yazıda tartışmaya çalışacağız!

Tanımlamalar:

Sosyal Sigorta Üyeliği:

1. İşçiler. Emek-gücünden başka satacak bir şeyi olmayan proleter unsurlara işçi diyoruz. Bunlar SSK altında Sosyal güvencesini sağlamaya çalışanlardır.
2. Küçük Sermayeleri ile kendi emek-güçlerini de katarak yaşamını sürdürenler (Esnaf) Bağ-Kur Sigortalılığı içinde yer alanlar.
3. Mevsimlik Tarım İşçileri. SSK ve Tarım Bağ-Kuru.
4. Devlet Kurumlarında üst düzey makamların altında çalışan “Memur”lar. Emekli Sandığı üyeleri.
5. Banka Çalışanları. Banka Sandıklarında sosyal güvencesinde örgütlenenler.
6. Deniz Çalışanları, Gazeteciler vb. Özel Yasalarla Sosyal Güvenceye sahip olanlar.

Toplumsal Üretim.

Toplumun üretim tarzına bakılmaksızın kendini yeniden üretmesi ilişkilerini toplumsal üretim olarak kabul ediyoruz.

Kapitalist üretim.

Günümüzde, toplumun sermaye dolayısıyla kendisini yeniden toplumsal olarak üretme biçimini kapitalist üretim biçimi olarak kabul ediyoruz.

Kapitalist toplumsal üretimin iki sınıfından birisini, yaşamlarını ancak emek-güçlerini satarak sürdüren işçi-emekçi sınıfı olarak, diğerini de sermayeyi -üretim ve geçim araçlarını- elinde toplamış, emek-gücü alıcılarından oluşan Kapitalist sınıf olarak

görüyoruz. Bu iki sınıf arasındaki ilişkileri, üretim ilişkileri başlığında açıklıyoruz.

Kapitalist Üretim İlişkileri.

Elindeki sermayesini çoğaltmak için, ürettiği metallerde cisimleşmiş olan, canlı emekten sızdırılan artı-değeri artırmak için uğraşan ve artı-değeri değişim yoluyla açığa çıkarıp, el koymakta olan kapitalist sınıf, bu toplumda canlı emek alıcısıdır. Canlı emek gücünü belirli süreliğine satın alıp kendisinin sahip olduğu üretim araçlarında işe koşan kapitalist, yukarıda sözünü ettiğimiz amacını gerçekleştirir ve bu sürecin bütünü toplam toplumsal sermayenin tüm toplumun yeniden üretimiyle ilişkilendirilmesi ekseninde bize üretim ilişkilerini verir. Bu aynı zamanda sermayeler arası ilişkileri de kapsar ve oluşturur.

Emekliler bu toplumsal ilişkiler içinde işçi sınıfının ayrılmaz bir parçasını oluştururlar. Üstelik çoğu durumda, sosyal güvenliğin yetersizliği sebebiyle aktif iş yaşamının dışına çıkamazlar ve sınıfın diğer katmanları ile birlikte “Yedek Sanayi Ordusu”nun bir parçasını oluştururlar. Bu nedenle yedek sanayi ordusunun, sermaye ve devletle kurduğu ilişki ekseninde kendilerini yeniden üretebilirler. Yedek sanayi ordusunun bugün kendilerini yeniden üretebilmeleri SGK ile ilişkileneşine bağlıdır. Aktif çalışma dönemlerinde toplumsal yeniden üretim içindeyken ödedikleri primlerle emekli olanlar, emekliliği hak etmelerine rağmen, halen aktif çalışmadan kopamayan emekliler, aktif çalışması içindeyken iş göremez duruma düşenler, bir bütün olarak halen aktif çalışma hayatında olan işçiler ile sınıflarının genel çıkarlarını ve bu çıkarların ortak mücadelesini vermek durumundadırlar. Sınıfın çıkarlarının savunusu ancak bu ortak mücadelenin yürütülmesi ile mümkündür.

Bu kısa tespitlerden sonra güncel mücadelemizi aşağıdaki maddeler çerçevesinde sıralamamız mümkündür. Bu taleplerin gerçekleşmesi için mücadele ederken, sıraladığımız taleplerin gerçekleşmesi halinde bile, işçi-emekçi ve

emeklilerin gerçek kurtuluşa ulaşamayacağını bilir, gerçek kurtuluş için, halen çalışmakta olanlarla birlikte toplumsal mücadeleye devam edilmesi gerektiğini de belirtiriz!

Mücadele Ettiğimiz Haklarımız ve Taleplerimiz!

1. Çalışanların, **prim ödemiş olanların kolektif mülkiyeti olan SGK** kurumunun İşçi ve Emekli örgütlerine devredilmesini, bugüne kadar sermayeye peşkeş çekilen değerlerinin devlet tarafından merkezi bütçeden tazmin edilmesi.
2. **Herkes sosyal güvenlik hakkı.** Herhangi bir işkolunda iş bulamayıp, değişik nedenlerle herhangi bir işte çalışması uygun olmayanların, SGK primlerinin genel bütçeden karşılanması suretiyle sosyal güvenliklerinin sağlanması. İş görmezliğin bütün biçimlerini ve çalışanların tümünü kapsayan, primleri genel bütçeden ödenen, işçiler tarafından yönetilen genel sigortanın (SGK) bir hak olması. Tüm işyerlerinin, işçilerin seçtikleri ve görevden geri alabildikleri sigortaya bağlı işyeri hekimliği ve çalışma müfettişliği bürosu tarafından denetlenmesi ve kayıt altına alınması.
3. Ücretlerin aylık, brüt ve peşin ödenmesi. Ücretlerden sigorta primleri, işsizlik sigortası primleri, gelir vergisi, sendika aidatı gibi kesintilerin yapılmaması. Bu tür ödemelerin işçi tarafından, ücretini aldıktan sonra yapılması. Kaynağında kesilme mantığıyla yapılan bu uygulama, işçilerin ücretleri konusunda sağlıklı düşünmelerine fırsat vermemektedir. İşçiler özellikle emeklilikte, emekli aylıkları ile ödediği primler arasında sağlıklı bir ilişki kuramamaktadırlar. Bu sebeple ücretin brüt ödenmesi önemlidir.
4. Özelliği nedeniyle daha az çalışması gereken işler dışında, normal çalışma süresinin haftada 5 gün, **günlük iş**

süresinin yolda geçen süreler ve çalışma esnasında verilen molalar dahil olmak üzere 7 saate indirilmesi.

- Bugün işçiler, büyükşehirler başta olmak üzere yoğun trafik sorunları yüzünden işlerine en az bir-bir buçuk saat süren bir yolculuktan sonra erişebilmektedirler, yine iş çıkışında aynı çileyi çekmekte ve bunun için bir ücret almamaktadır. Üstüne üstlük bu yolda geçen yorgunluğun üzerine, çalışma süresindeki molalarda iş gününden sayılmamaktadır. Bu nedenle günde en az 4-5 saatlik bir zaman **işçiden çalınmaktadır**. Bu ücretsiz geçen zamanın ücretlendirilmesi gerekmektedir.
5. Niteliği gereği sürekli olması gereken işler dışında gece vardiyalarının yasaklanıp, gece çalışmasının, yolda geçen süreler ve çalışma esnasında verilen molalar dahil 6 saate indirilmesi.
 6. Fazla mesailerin yasaklanması.
 7. Yıllık izinlerin sigortaya ilk kayıt yapıldığı günden başlaması ve 30 gün olması; her yıl için 1 gün eklenmesi ve izin sürelerinin en az bir parçasının 1 aydan az kullanımının önlenmesi. Bir işçi çalışma dönemi boyunca aynı işyerinde çalışmamakta, farklı işkolları ve farklı işletmelerde tekrar işe başlamaktadırlar. Her iş değişikliğinde yıllık izin hesabı sıfırdan başlayıp "bir yıllık çalışmasını doldurduğunda" yıllık izin hakkını elde etmektedir. Oysa işçi her yıl biyolojik olarak yaşalmakta dolayısıyla daha fazla gün dinlenme ihtiyacı doğmaktadır. Bu talep, bu durumu göz önüne alarak formüle edilmiştir.
 8. Ana ve babaya doğum öncesi 4 ay, doğum sonrası 9 ay ücretli izin verilmesi ve bunun doktor raporu ile uzatılabilmesi.
 9. Ücretli çalışanların tümü için **sendika kurma, toplu sözleşme ve her tür grev yapma hakkı tanınmalı ve emekli olanların sendikalarından ilişkileri kesilmemelidir**. Herhangi bir sebeple

ilişği kesilenler ve sendika üyeliği olmayanların Emekli Sendikalarında örgütlenme hakkı tanınmalıdır.

10. SGK bünyesinde oluşturulan Hekim ve İşçi Güvenliği birimleri aracılığıyla, her işyerinde ayrı veya birleşerek yeterli işyeri hekimi bulundurulması, ayrıca her işyerinin işçi sağlığı ve güvenliğinin işçilerin seçtiği ve görevden alabildikleri doktor ve müfettişler tarafından denetlenmesi.
11. İşyeri disiplin kurullarının kaldırılıp her türlü iş uyuşmazlıklarının iş mahkemelerinde görüşülmesi.
12. Her türlü iş kazasında doğrudan işyeri patronlarının sorumlu olması. Bu konudaki tazminatların **sigorta tarafından belirlenmesi**.
13. Sigorta alacaklarının birinci dereceden alacak olması, ödemeyenlere karşı işçilerin grev ve dayanışma grevi hakkı. 30 Günü aşan işçi alacaklarının genel bütçeden işçiye ödenip, alacağın takiplerinin devletin ilgili kurumları tarafından takip edilmesi.
14. İş-Kur kurumunun sigortaya bağlanması, her kişi ya da kuruluşun bu kurum aracılığıyla işçi alması.
15. Herhangi bir nedenle gözaltına alınan veya tutuklanan işçinin bu süre içinde işyerinden ücretli izinli sayılması.
16. Sigorta yükümlülüklerini yerine getirmeyen işletmelerin işyerlerine sigorta tarafından el konulması.
17. Mahkumlara, üretken faaliyetlerde bulunma, ücretli çalışmak isteyenlere tam ücret, sosyal güvenlik ve sendikalaşma hakkı tanınması.
18. Her türlü sigorta çeşidi, prim miktarı ve oranlarının, işyerlerinde meydana gelen işçi cinayetleri, kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili **tazminat ve cezaların Sigorta tarafından belirlenmesi**.

19. Her işçi ve çalışanın ilk işe başladığında kişisel kayıtlarının Sigorta tarafından kesintisiz bir şekilde kaydedilmesi, takip edilmesi, sonuçlar ile ilgili sigortalıya bilgi verilmesi, gereği için ilgili birimleri harekete geçirmesi. Bunun için:

a- İlk İşe başlama kayıt ve belgeleri. (İlk işe Giriş, SGK Kayıt Bilgileri)

b- İlk İşe başlama muayene ve sağlık bilgileri.

c- İşten herhangi bir neden ile ayrılırken alınacak sağlık raporu. (İşten Ayrılma Sağlık Raporu)

d- Her çalışılan işyeri meslek hastalıkları risk bilgileri.

e- Emeklilikte ortaya çıkan meslek hastalıkları bilgilerinin, bu kapsamda kayıt altına alınması.

ağır bir mağduriyet yaşaması kaçınılmaz olmaktadır. Meslek hastalıklarının bir sağlık sorunu olarak ortaya çıkması uzunca bir süreyi varsayar. Meslek hastalığı riski taşıyan kayıt altındaki işyerlerinde, işe başlarken ve işten ayrılırken alınan sağlık raporları, oluşabilecek meslek hastalıklarının tespitinde kısmen yardımcı olabilirken kayıt dışı alanda bu kısmi çözümler bile mümkün olmamaktadır. Üstelik çalışanların meslek hastalığı yönünden bu denli kayıt altında olmadığı koşullarda işyerinden emekliye ayrılmış kişilerin takibi daha da zor olmaktadır. Fakat yukarıda belirlenen biçimiyle, çalışma yaşamının her adımının kayıt altına alınması, tüm işe giriş çıkış bilgileri ve sağlık raporlarının tutulması, çalışanların meslek hastalığı gibi uzun dönemde ortaya çıkan sorunlar konusunda da takip edilebilmelerinin ve oluşabilecek hak kayıplarının önüne geçilmesinin koşullarını oluşturacaktır.

Bahsi geçen tüm sağlık raporlarının ücretlerinin işyeri tarafından karşılanması esastır.

Çalışma yaşamının her adımını kayıt altına almak ve bu kayıtları sürekli sağlık raporları ile desteklemenin gereği üzerine bir iki cümle ile bitirelim. Ülkemizde devlet tarafından bilinmesine rağmen “Kayıt Dışı” denilen ve muhatabına yaptırımın da uygulanmadığı bir kavram vardır. Bu kavramın içeriğini: İşe alınan işçinin işyerine ve gerekli kurumlara kaydının yapılmaması ve hatta işyerinin kendisinin bütün olarak devletin kayıtlarına kaydedilmemiş olması oluşturmaktadır. Ayrıca işçinin sigorta girişlerinin bildirilmemiş olması, işçinin çalışma günlerinin ve mesailerinin kayıtlara alınmaması, kayıtlara alınanların ise, gerçeklerle uyumsuz olması sebebiyle bir şey ifade etmemesi gibi sebeplerde bu kayıt dışı denilen alan alabildiğine genişlemektedir.

Bu tür işyerlerinde, yapılan işin meslek hastalıkları yönünden kayıt ve incelemelerinin de olmaması ve bu sebeple yaşanacak sağlık sorunları ile meslek hastalıklarında işçinin daha